

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra speciální zootechniky

**Vliv evropských sportovních plemen na chov českého
teplokrevníka**

Bakalářská práce

Autor práce: Lenka Varhaníčková

Vedoucí práce: Ing. Jan Navrátil, CSc.

© 2015 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Vliv evropských sportovních plemen na chov českého teplokrevníka" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 16.4.2015 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Janu Navrátilovi, CSc., vedoucímu bakalářské práce, za trpělivost a rady pro zpracování bakalářské práce a Ing. Lucii Starostové za pomoc a ochotu při shánění podkladů pro metodickou část.

Vliv evropských sportovních plemen na chov českého teplokrevníka

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá vlivem hřebců evropských sportovních plemen na chov českého teplokrevníka. Na začátku je popsán evoluční vývoj koně domácího i s taxonomickým zařazením. Dále je uvedena obecná charakteristika plemene český teplokrevník, historie chovu na našem území a způsob šlechtění, které intenzivně probíhalo až od konce 19. století, šlechtitelský program a chovný cíl, za který je zodpovědný Svaz chovatelů českého teplokrevníka.

V další části jsou zmíněna evropská sportovní plemena, která nejvíce ovlivňují plemenitbu. Mezi nejzastoupenější patří hannoverský a holštýnský kůň, bavorský teplokrevník, holandský teplokrevník, anglický plnokrevník, trakénský kůň a Selle Français. Jsou představeni významní hřebci Bystrý, Quoniam, Dietward, Przedswit X a Quoniam II, kteří v minulosti velkou měrou zasáhli do našeho chovu, zmíněni jsou také někteří jejich slavní potomci.

Dále se práce zabývá výkonností koně. Zmíněna je její dědivost a rozdělení faktorů na exogenní a endogenní. Endogenní jsou dále konkrétně rozepsány do kapitol: tělesná stavba, konstituce, temperament a charakter. Do této části je také zahrnuta kapitola o plemenné hodnotě, která nám vyjadřuje, o kolik jsou potomci hřebce lepší než ostatní.

V metodické části je sledována oblíbenost plemen v chovu, jejich početní i procentuální zastoupení a rozdíly mezi ostatními sledovanými roky. Nejvyužívanějším plemenem byl po celou dobu sledování český teplokrevník. Jeho procentuální zastoupení mezi hřebci, kterými chovatelé připouštěli své klisny, bylo v roce 2004 32%, v následujících letech byl zaznamenán pokles ve využívání těchto koní a na konci sledování, v roce 2013, dosáhli hřebci českého teplokrevníka jen 26%.

Zpracována byla i absolutní sportovní hodnota hřebců na výkonnostním stupni S u vybraných plemen v parkuru a drezuře. Tyto hodnoty byly porovnávány s hřebci domácího chovu, kteří však nedosáhli podobných kvalit, jako ti evropští. Nejlepším parkurovým

plemeníkem byl 2091 Lancelot s hodnotou 0,852. Przewit XVI-64 dosáhl za plemeno český teplokrevník maximální hodnoty v roce 2014 a to 0,813. V drezurních soutěžích nejvyšší hodnoty dosáhl hannoverský kůň 5058 Rotspon – 0,5. Čeští plemeníci se pohybovali v rozmezí hodnot 0,17 – 0,44 a v roce 2014 nebyl v žebříčku koní se sedmi a více potomky žádný zástupce domácího plemene. Okrajově je zmíněn i index relativní sportovní hodnoty.

V parkurových soutěžích dominují hannoverští a holštýnští hřebci, v drezurních plemena s prostornými chody a kvalitní mechanikou pohybu – trakénský kůň, KWPN, bavorský teplokrevník. Český teplokrevník se stále nedokáže přiblížit výkonností zahraničním plemenům, snahou chovatelů je však tento rozdíl postupně zmenšovat a konkurovat zahraničním chovatelům.

Klíčová slova: výkonnost; kůň; plemeno; sport

Influence of European sporting breeds on breeding of the Czech Warmblood

Summary

My bachelor's work deals with an influence of European sports races of stallions on a breeding of the Czech Warmblood. At the beginning is described a development of the horse

With a taxonomic classification. The next topic of this work is a general characteristic of a race of the Czech Warmblood, the history of the breeding in our territory and the way of breeding, which was intensively in progress until from 19th century, improved program and breeding target, which deals with the Breeding union of the Czech Warmblood.

In the next part are mentioned European sports races, which the most influence the breeding. Among the most represented belongs a Hannoverian and Holsteiner horse, Bavarian Warmblood, Dutch Warmblood, Thoroughbred, Trakehner and Selle Français. They are introduced stallions Bystrý, Quoniam, Dietward, Przedswit X a Quoniam II, which the most influenced our breed. Here are mentioned also their famous descendants.

Another topic of this work is a performance of the horse. Here is mentioned a irritability and a distribution of factors to exogenous nad endogenous. The endogenous factors are further specifically expanded into chapters: a body structure, a constitution, a temperament and a character. To this part is also involved a charter about a racial value, which expresses to u show much the descendants of the stallion are better than others.

In the methodical part is observed a popularity of races in the breed, their numerical and percentage representation and differences against other observed years. For all the time was the most used races the Czech Warmblood. In the year 2004 was his percentage representation among stallions, with who the breeders admitted their mares 32%, in the following years was noted a decrease in the use of these horses and in the end of observation, in the year 2013, reached only 26%.

There also was processed even an absolute value of vallions on the performance degree S in selected breeds in Show jumping and Dressage. These values were compared with stallions from a domestic breeding, but they didn't reach simile qualities like those from

Europe. The best stallion in Show jumping was 2091 Lancelot with the value 0,852. Przewit XVI-64 reached at the breed Czech warmblood maximum value in 2014, exactly 0,813. In Dressage competitions reached the highest value Hanoverian 5058 Rotspon – 0,5. Czech stallions ranged between 0,17 – 0,44 and in 2014 wasn't in the rating of horses with 7 or more any representative of the domestic breeding. Marginally is mentioned even an index of relative sports value.

In Show jumping competitions dominate Hanoverian and Holsteiner horses, in Dressage dominate breeds with spacious runnings and a quality mechanics of a movement – Trakehner, KWPN, Bavarian Warmblood. Czech Warmblood still can't move closer to the performance of foreign breeds, but with an effort of breeders to reduces this difference and to competes with foreign breeders.

Keywords: performance; horse; breed; sport

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce	11
3 Literární přehled.....	12
3.1 Historický vývoj koně a obecná taxonomie.....	12
3.2 Charakteristika plemene český teplokrevník	13
3.3 Historie chovu českého teplokrevníka.....	13
3.4 Chovný cíl	14
3.4.1 Chovný cíl českého teplokrevníka	14
3.5 Šlechtitelský program	15
3.5.1 Zápis hřebců do plemenné knihy	16
3.5.2 Zápis klisen do plemenné knihy.....	16
3.5.3 Akcelerační program.....	16
3.6 Plemena sportovních koní, která nejvíce ovlivňují chov ČT.....	17
3.6.1 Holštýnský kůň.....	17
3.6.2 Hannoverský kůň	17
3.6.3 Bavorský teplokrevník	18
3.6.4 Anglický plnokrevník.....	18
3.6.5 Selle Français	18
3.6.6 Trakénský kůň.....	19
3.6.7 Holandský teplokrevník	19
3.7 Známé linie a kmeny v chovu na našem území	20
3.7.1 Významní hřebci, kteří zasáhli do chovu českého teplokrevníka	21
3.7.1.1 Hřelec Bystrý.....	21
3.7.1.2 Hřelec Quoniam	21
3.7.1.3 Hřelec Dietward	21
3.7.1.4 Hřelec Przedswit X.....	22
3.7.1.5 Hřelec Quoniam II.....	22
3.8 Výkonnost koní.....	22
3.8.1 Dědivost výkonnosti.....	23
3.8.2 Faktory ovlivňující výkonnost koně.....	24
3.8.2.1 Tělesná stavba	24
3.8.2.2 Konstituce	25
3.8.2.3 Temperament.....	25
3.8.2.4 Charakter	26
3.8.3 Plemenná hodnota	27
3.8.4 Výkonnost českého teplokrevníka	27

4	Materiál a metodika	29
5	Výsledky	30
5.1	Zastoupení plemen při připouštění klisen ČT	30
5.2	Hodnocení plemeniků dle výkonnosti v soutěžích	36
5.2.1	Hodnocení koní dle ASH	38
5.2.1.1	Hřebci dle ASH v parkuru	39
5.2.1.2	Hřebci dle ASH v drezuře	39
5.2.1.3	Hřebci dle IRSH v parkuru	40
5.3	Zastoupení plemen v Katalogu plemenných hřebců v roce 2015	42
6	Diskuze	44
7	Závěr	46
8	Seznam literatury	47
8.1	Seznam internetových zdrojů	49
8.2	Ostatní zdroje	50
9	Seznam zkratk	51
10	Přílohy	52

1 Úvod

Domestikace koně proběhla mezi 4. a 5. tisíciletím před naším letopočtem. Kočovním kmenům zvířata sloužila k ostraze stád krav a ovcí, transportu a k rozšiřování území.

S rozvojem společnosti se zlepšovalo i postavení a význam koní. Lidé zdokonalovali nejen jezdecké vybavení, ale i své jezdecké dovednosti. Důležitým stupněm byl vynález rytířského sedla, třmenů, udidla a podkov. Koně byli také využíváni v hospodářství, při pracích v lese či na poli.

Kvůli technickému pokroku se začal vytrácet dřívější význam chovu, proto začaly stavy klesat. V průběhu posledních 20 let se chov koní na našem území začal viditelně měnit. V tehdejší Československu, v roce 1989 bylo v evidenci kolem 46 tisíc koní. Po změně poměrů v ekonomickém a společenském odvětví začaly stavy klesat. Tento stav se změnil až po roce 1995, kdy počet koní chovaných v České republice (ČR) dosáhl 18 000 kusů. Koně však zůstali jako zábava lidí pro volný čas, rozvinulo se sportovní a rekreační jezdectví a začal se klást důraz na schopnosti koní.

V dnešní době je chov koní velice rozvíjen a nabývá značného významu. Počet koní vzrůstá a rozšiřuje se i počet chovatelů. Preferováni jsou koně zahraničních plemen, která jsou dlouhodobě šlechtěna na jezditelnost, mechaniku pohybu a skokové schopnosti. Na sportovní úrovni se uplatňuje i řada pony plemen a westernových koní, kteří rozvíjejí odvětví dalších sportovních disciplín.

V dobách socialismu se koně chovali ve velkochovech, o které se starali profesionálové. Dnes je chov soustředěn primárně do malochovů i přes to, že někteří majitelé se zájmem o chov nemají adekvátní odborné znalosti a zkušenosti, které jsou zapotřebí ke kvalitnímu a úspěšnému chovu.

Výkonnost koní se stala zájmem mnoha lidí, kteří se tomuto tématu začali věnovat a snažili se o chovatelský pokrok. O chov našeho domácího plemene – český teplokrevník – se stará Svaz chovatelů českého teplokrevníka (SCHČT), který dohlíží na dodržování předpisů a zlepšování kvality těchto koní.

Dochází i ke změně vnímání způsobu plemenitby, kdy se přestalo mluvit o šlechtění na základě plemene, ale více jsou sledovány příslušné skokové či drezurní linie, které se vyznačují konkrétní specifickou dovedností.

2 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je shrnout historický vývoj plemene český teplokrevník, představit plemeno jako celek, poukázat na nejznámější linie a kmeny a aktuální otázky chovu. Dále porovnat kvalitu a výkonnost českých hřebců a hřebců sportovních evropských plemen, která jsou využívána v chovu ČT v parkurových a drezurních soutěžích. Výsledkem sledování by mělo být srovnání nejen zmíněných hřebců, ale i jejich potomků a zjištění, zdali toto osvěžení krve přináší patřičné výsledky ve sportovní výkonnosti.

3 Literární přehled

3.1 Historický vývoj koně a obecná taxonomie

Evoluce koně probíhala v několika liniových větvích. Většina se jich však časem oddělila v koním nepřibuzné linie. Rod *Equus* je jedinou přeživší větví v dnešní době. Nejstarším žijícím druhem koně je Kůň Převalského, který byl objeven v Mongolsku (Parker, 2013).

Prvním předchůdcem dnešního koně byl *Eohippus*. Malý, primitivní kůň, který dosahoval relativně nízké výšky, asi jako dnešní liška. Měl protáhlou lebku, mírně klenutý hřbet a zkrácený ocas. Zmínky o tomto zvířeti jsou staré okolo 54 milionů let ze Severní Ameriky (Parker, 2013).

De Steiguer (2011) popisuje *Eohippa* jako zvíře, které se v mnohém nepodobalo dnešním koním, s malým mozkem, zužující se tlamou a velmi nízkou inteligencí.

Vývojově dalším stupněm byl *Mesohippus* znám z oligocénu (35 milionů let před současností). Tento druh reagoval na změny klimatu a prostředí, byl větší než *Eohippus*, měl pouze 3 prsty, lépe se mu vyvíjely zuby. *Mesohippus* obýval Evropu a Severní Ameriku až do 7 milionů let před naším letopočtem (Parker, 2013).

V epoše miocénu, asi 20 milionů let zpět, se objevil nový typ koně. *Merychippus* žil v Severní Americe a přizpůsobil se životu v travnatých pláních (Alcama, 1998). Autoři Bílek (1933 a 1957), Kapitzke (2008) a další však tento vývojový stupeň koně nazývají jako *Meryhypo*. Jeho výška byla okolo 35 palců (90 cm). Dal základ vývojové linii *Pliohippa*, ze které se vyvinul dnešní kůň (Alcama, 1998).

Koně domácího (*Equus caballus*) můžeme v taxonomickém systému řadit do skupin:

Říše: živočichové (*Animalia*)

Kmen: strunatci (*Chordata*)

Podkmen: obratlovci (*Vertebrata*)

Třída: savci (*Mammalia*)

Řád: lichokopytníci (*Perissodactyla*)

Čeleď: koňovití (*Equidae*)

Rod: kůň (*Equus*)

(Wilson a Reeder, 2005).

3.2 Charakteristika plemene český teplokrevník

Dušek a kol. (1992) uvádí, že teplokrevník je využitelným koněm ve všech směrech, jak ve sportovním ježdění, tak v záprahovém sportu a potažních pracích.

Lerche (1959) popisuje českého teplokrevníka (ČT) jako koně s hrubší hlavou, širokého v prsou a s relativně nevýrazným kohoutkem. Krk je vysoko nasazený. Plemeno je lymfatického fundamentu. Zbarvením je tento kůň nejčastěji hnědák. Oproti tomu Edwards (1992) popisuje toto plemeno jako štíhlé a s ušlechtilou hlavou.

Podle Kapitzkeho (2008) je český teplokrevník plemenem s velmi variabilní tělesnou stavbou a existencí pestré škály barev z důvodu krátké doby šlechtění a použití mnoha různých plemen. Koně se vyznačují odolností, dobrým pohybem a mají kvalitní skokový potenciál.

Jiskrová (2014) považuje plemeno jako dosud typově, původově i výkonnostně málo vyrovnané z důvodu velkého množství plemenů využíváných v plemenitbě.

Dospělý jedinec plemene český teplokrevník má střední tělesný rámec, dobré a korektní linie, pevný fundament a je bez zjevných a genetických vad či chorob (SCHČT, 2013).

3.3 Historie chovu českého teplokrevníka

Český teplokrevník byl v dřívějších dobách chován jako těžší teplokrevný kůň s oldenburským podkladem. Ušlechtilejší koně, nazývaní polokrevníci, se vyskytovali hlavně na Moravě. V rámci ujasnění pojmu byla provedena změna terminologie a bývalé polokrevné chovy nyní nazýváme jako chovy českého (slovenského) teplokrevníka. Polokrevníkem nadále rozumíme jedince s podílem nejméně 50% plnokrevné krve (Dušek a kol., 1992).

Intenzivnější šlechtění probíhalo od konce 19. století, kdy byl ve velkém množství prováděn import hlavně oldenburského a východofríského koně, v menší míře také normandského. Cílem bylo dosáhnout určité mohutnosti, to se však nepodařilo a naopak se zeslabila konstituce. Přes tento negativní vliv, primárně objevující se v prvních generacích, se časem unifikoval určitý typ koně, který byl vhodný pro zemědělství a s tím spojenou práci. Centrem šlechtění se stal Chlumeck nad Cidlinou, kde se vyskytovali nejtypičtější jedinci. Projevy těchto koní byly prezentovány převážně v linii Bystrý (Kapitzke, 2008).

V prvních poválečných letech velmi výrazně převažoval dovoz koní nad jejich vývozem. Mezi léty 1920 až 1926 bylo vyvezeno 20 998 koní a dovezlo se 43 596 koní. Import byl nutný zejména pro vybavení jezdeckých pluků (Misař, 2011).

Nejkvalitnější plemenní jedinci byli ustájeni ve státním hřebčinci v Kladrubech nad Labem, dále pak v Tlumačově, Písku a Nemošicích. Postupem času se zvýšila poptávka po koni jezdeckého typu, na realizaci byli použiti hřebci anglického plnokrevníka a trakénského koně. Hřebčín Albertovec využíval ušlechtilých plemenů z kmene Furioso a z linie Quoniam, založené trakénským hřebcem tohoto jména. Kvalitu koní a jejich výkonnost začaly testovat ústavy pro chov koní (Netolice, Albertovec, Kladruby nad Labem) a šlechtitelská práce se začala orientovat na plemena koní, která vynikla ve sportovním odvětví – francouzský jezdecký kůň, hannoverský teplokrevník, holštýnský teplokrevník (Kapitzke, 2008).

Významným faktorem, který v 90. letech zásadně ovlivnil náš chov, bylo zavedení a následné rychlé rozšíření inseminace, tedy moderní technologie reprodukce. Ta umožnila mimořádně využití hřebců působících v inseminaci a učinila reprodukci koní pro chovatele technicky mnohem jednodušší (Staněk, 2014).

Misař a Jiskrová (2005) uvádějí, že plemeno český teplokrevník vzniklo oficiálně až v roce 1984, sloučením veškerých teplokrevných koní, kteří dříve spadali pod anglického polokrevníka, českého teplokrevníka a moravského teplokrevníka.

3.4 Chovný cíl

Chovné cíle u koní jsou jiné než u hospodářských zvířat, především kvůli vztahu mezi koněm a člověkem (Bowling, 1996).

V chovném cíli je uveden standard dotyčného plemene a konkrétní postup šlechtění, který je dále rozpracován do jednotlivých etap. Je zde nutná znalost kvalitativní i kvantitativní struktury sledovaného plemene, dále je potřeba mít k dispozici počty matek hřebců – plemenů. Je také vhodné zavést testaci klisen ve formě polních výkonnostních zkoušek nebo staničních (Dušek a kol., 2011).

3.4.1 Chovný cíl českého teplokrevníka

Snahou chovatelů je vytvořit koně, který je korektní, ušlechtilý, charakterní, temperamentní, má prostornou a elastickou mechaniku pohybu, pevné zdraví a je vhodný pro všechny druhy sportu v rámci disciplín FEI (SCHČT, 2013).

Tabulka 1 – Standardní tělesné míry plemene

	Klisny	Hřebci
KVH (cm)	161-167	162-170
Obvod holeně (cm)	19,5-22	21-22,5

(SCHČT, 2013)

3.5 Šlechtitelský program

Šlechtitelský program (ŠP) se řídí zákonem 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat. Je schválen Svazem chovatelů českého teplokrevníka, který také vede plemennou knihu (SCHČT, 2011).

Maršálek (2010) říká, že pokud by naše šlechtitelská práce měla dosáhnout určitých zlepšených hodnot, je důležité si stanovit chovný cíl, definovat selekční postupy, získat kvalitní podklady a správně je vyhodnocovat, ujasnit si postup při zveřejňování výsledků, sehnat finanční podporu a nastavit systém vzdělávání, aby nové a získané informace byly dále šířeny.

V ŠP českého teplokrevníka jsou zahrnuti jedinci, kteří byli zapsáni alespoň do jedné z plemenných knih:

- plemenná kniha hřebců (PKH)
 - hlavní plemenná kniha klisen (HPK)
 - plemenná kniha klisen (PK)
 - pomocná plemenná kniha klisen (PPK)
- (SCHČT, 2011).

V chovu českého teplokrevníka je dovoleno používat i jiná plemena, jejichž jedinci však musí splnit daná kritéria, která jsou platná pro chov českého teplokrevníka. Využívaná plemena jsou: anglický plnokrevník (A1/1), angloarab a jedinci arabského původu, belgický jezdecký kůň, dánský teplokrevník, Furioso, francouzský jezdecký kůň, kůň Kinský, kůň velkopolský a polská plemena odpovídající kritériím ČT, moravský teplokrevník, německý jezdecký teplokrevník (všechny varianty), holandský jezdecký kůň, slovenský teplokrevník, švédský teplokrevník, trakénský kůň, Zangersheide (SCHČT, 2013).

Výběr jedinců do plemenitby by měl být velmi pečlivý a uvážený. Při výběru rodičů by mělo být dbáno na tyto faktory: původ, typ a exteriér (včetně pohlavního výrazu), vlastní

výkonnost a výkonnost potomstva, temperament, ukazatele plodnosti a také zdravotní stav (Maršálek, 2010).

Podle Jiskrové (2014) je aktuálním velkým problémem ve šlechtění ČT nízký počet potomků po jednotlivých konkrétních plemenných hřebcích. SCHČT se snaží tento stav zvrátit získáváním nových plemenů, kteří budou dostupní pro chovatele. Pokud by k tomuto kroku Svaz nepřistoupil, pravděpodobně by došlo ke zpomalení šlechtitelského procesu. Aktuálně se jedná o hřebce Dark Diamond, Lantino, 6062 Scyris a Clin d'Or. Poslední jmenovaný si získal velkou popularitu a v sezoně 2013 připustil kolem 100 klisen.

3.5.1 Zápís hřebců do plemenné knihy

Do PKH lze zapsat hřebce, který má z obou stran prokázán svůj původ až do 4. generace předků a splňuje podmínky i svým zdravotním stavem, který je bez genetických vad a chorob, s dobrou plodností a zdravými reprodukčními orgány (SCHČT, 2011).

3.5.2 Zápís klisen do plemenné knihy

Každá z plemenných knih požaduje pro zápís různá kritéria.

HPK požaduje prokázáný původ klisny 4 generace zpět, absolvování výkonnostní zkoušky se známkou 7,1 bodu a vyšší, minimální KVH 159 cm.

PK zapisuje klisny, které mají čtyřgenerační původ, kdy otec a otcové matek náležejí k danému plemeni či plemenům využívaných v chovu ČT v přímé linii nejméně do 4. generace, známka z výkonnostní zkoušky není nižší než 6,1 bodu a klisna má minimální výšku 159 cm.

PPK zapíše klisnu, která má oboustranně prokazatelný alespoň dvougenerační původ, známka při zápísu není nižší než 5,1 bodu a klisna má minimální výšku v kohoutku 156 cm.

Případné přehodnocení klisen z PPK lze uskutečnit nejprve 2 roky od zařazení do této plemenné knihy (SCHČT, 2010).

3.5.3 Akcelerační program

Akcelerační program (AP) je výběrový, jeho cílem je urychlit selekční práci v chovu. Zařazení hřebci, kteří mají prokázanou sportovní výkonnost a dobrý rodokmen, by měli vytvořit tzv. plemenné jádro. Snahou svazu ČT je zapouštět prověřené klisny kvalitními hřebci (SCHČT, 2011).

Jiskrová (2014) považuje AP jako dobrý nástroj šlechtění ČT, neboť při změnách v Řádu PK a v ŠP došlo také k úpravám některých pravidel a byly zpřísněny podmínky pro

zařazení koní do tohoto programu. Záměr vytvoření určitého plemenného jádra se zdařil a zhodnocení je tudíž kladné.

3.6 Plemena sportovních koní, která nejvíce ovlivňují chov ČT

3.6.1 Holštýnský kůň

Holštýnský kůň je známé teplokrevné plemeno pocházející ze Šlesvicko-Holštýnska (Kapitzke, 2008).

Historie těchto koní sahá až do roku 1225. V 16. století došlo k rozmachu tohoto plemene, kdy byli koně exportováni do okolních zemí (Holsteiner Verband).

Chovným cílem je získat koně dosahujícího výborných sportovních výsledků, ale i vhodného pro rekreaci, přiměřeně temperamentního, s pružnými chody a kvalitním exteriérem (Stall Wiechmann). Dušek a kol. (2011) popisuje holštýnského koně jako ušlechtilé a harmonické plemeno, se suchou hlavou, delším a vysoko nasazeným krkem, méně výrazným kohoutkem, se svalnatou plecí i zádí a pravidelným postojem. Holštýnský kůň se vyskytuje v hnědé a bílé variantě, má vynikající mechaniku pohybu, avšak je méně přizpůsobivý suššímu klimatu.

3.6.2 Hannoverský kůň

Toto plemeno je po celé generace známé jako jeden z nejvýznamnějších a nejúspěšnějších jezdeckých koní na světě. Vzniklo v severním Německu, ve spolkové zemi Dolní Sasko. Chov hannoverského koně byl založen v Celle roku 1735 a plemenná kniha v roce 1888 (The American Hanoverian Society).

Všechny klisny a hřebci, kteří mají působit v chovu, musí být zapsáni do plemenné knihy s přesnými údaji o původu, barvě, pohlaví, datu narození a výkonnostních testech. U těchto koní se vyžaduje třígenerační původ, klisny v hodnocení musejí získat v každém z 6 kritérií alespoň 4 body (British Hanoverian Horse Society).

Hůlková kohoutková výška je v rozmezí 165 - 170 cm, nejčastěji se rodí ryzáci, hnědáci a vraníci (Kapitzke, 2008).

U tohoto plemene jsou výsledky dosažené výkonnosti zpracovávány systémem Bruns k následnému vydávání licencí pro hřebce. Sleduje se zde jak drezurní, tak i skoková a

celková stránka. Vše se vyhodnotí v celkovém indexu a výběr hřebců do chovu následně probíhá podle těchto indexů (Dušek a kol, 2011).

3.6.3 **Bavorský teplokrevník**

Předkem těchto koní je kočárový kůň rottaler, který byl chován v údolí řeky Rott. Postupným zušlechťováním clevelandskými, normanskými plemeníky a oldenburskými hřebci se plemeno stalo mohutnějším. Po druhé světové válce se tito koně zušlechťovali dále pomocí anglického plnokrevníka a reprezentanty německých plemen, která byla šlechtěna na sportovní výkonnost (Dušek, 2011).

Cílem chovu je jezdecký kůň pro rekreaci a sport. V dnešní době je toto plemeno zušlechťováno plnokrevnými a trakénskými hřebci, avšak v omezené míře (Kapitzke, 2008). Dušek (2011) uvádí, že tento ušlechtilý, harmonický kůň má obdélníkový rámec, silný a suchý fundament a hlubokou hrud'. Je to kůň konstitučně tvrdý s velmi dobrou mechanikou pohybu.

V chovu jsou povoleny všechny barvy a požadovaná výška nesmí přesáhnout rozmezí 158 cm – 170 cm (Landesverband Bayerischer Pferdezüchter E.V).

3.6.4 **Anglický plnokrevník**

Anglický plnokrevník je jedno z mála plemen, které nevzniklo přirozeným výběrem. Kvůli snaze zlepšovat tyto koně v rychlosti, bylo nutné toto plemeno záměrně šlechtit. Původní anglická plemena byla křížena s orientálními koňmi, kteří byli dovezeni již před rokem 1700. Za zakladatele chovu považujeme tyto 3 orientální hřebce: Byerley Turk, Darley Arabian a Godolphin Barb. Samotná charakteristika plemene je velmi variabilní, jelikož primární bylo šlechtit dostihovou výkonnost a na zbylé znaky se hledělo méně. Kůň má mít kohoutkovou výšku 155 - 170 cm, suchou a výraznou hlavu, štíhlý krk, vysoký kohoutek, dlouhé horní části končetin a hluboký hrudník (Kapitzke, 2008).

3.6.5 **Selle Français**

Francouzské plemeno Selle Français (SF) bylo dříve využíváno především pro armádu. V průběhu průmyslové revoluce se koně začali zaměřovat na sportovní výkonnost a pro rekreaci. V roce 1958 začalo být toto plemeno označováno jako SF (Stud-Book Selle Français). Tito koně představují největší část francouzského teplokrevného chovu. Jsou vyžadováni jedinci velkého rámce s větším či menším podílem plnokrevné krve. Vhodné jsou silné kosti, kmihuplný prostorný pohyb a klidný temperament. Kohoutková výška by neměla

přesahovat 170 cm. V plemeni převažují hlavně ryzáci a hnědáci (Kapitzke, 2008). Hřebci plemene SF nacházejí v chovu ČT podle Sixty (2006) uplatnění hlavně od 90. let minulého století.

3.6.6 Trakénský kůň

Trakénský kůň patří mezi nejstarší teplokrevná plemena na světě. Jeho historie zasahuje skoro o 300 let zpět. První oficiální zmínky o plemeni jsou z roku 1732 z Východního Pruska, které se nacházelo na území dnešního Německa. Původní koně, známí jako „Schwaike“, se již využívali pro svou vytrvalost a všestrannost, byli kříženi s importovanými hřebci anglického a arabského plnokrevníka. Výsledkem byl trakénský kůň, který byl hojně využíván v jezdeckých kavaleriích (Trakehners International).

Chovným cílem trakénského plemene je univerzální kůň s dobrým exteriérem, který je vhodný do sportu i pro rekreační jezdectví. Chovný program zahrnuje veškerá opatření, která přispívají k pokroku v chovu u tohoto plemene. Jedná se zejména o testování výkonu hřebců, klisen a zkoušky remont. Výsledky jsou dokumentovány a pečlivě vyhodnocovány (Trakehner Verband).

Toto plemeno se pravidelně účastní těch nejvyšších jezdeckých soutěží a hojně se umisťuje. Mezi nejznámější a nejúspěšnější představitele tohoto plemene patří Argentinus (linie trak. Abglanz), Stakkato (linie trak. Semper Idem), Milton (vnuk trak. Marco Polo) a aktuálně jedna z největších hvězd drezurní disciplíny – Totilas (Svaz chovatelů českého trakéna).

3.6.7 Holandský teplokrevník

Dušek a kol. (2011) popisují plemeno holandského teplokrevníka (KWPN) jako konstitučně tvrdého, poměrně raného koně, který má vynikající mechaniku pohybu ve všech chodech, vyniká skokovou potencií a je náročný na podmínky chovu. Jedinec je středního až obdélníkového rámce, měří 160 - 172 cm, má ušlechtilou hlavu, delší uši, středně nasazený krk, výrazný kohoutek, rovnou horní linii, skloněnou svalnatou záď a pravidelný postoj.

Plemenná kniha je zaměřena na chov skokových, drezurních, kočárových a původních Gelderských koní. Koně, kteří zastupují toto plemeno, by měli být převážně výkonní, odolní, snadně ovladatelní a atraktivní. Je to jedno z nepopulárnějších plemen na světě, každý rok se narodí kolem 10 000 hříbat. Zástupci se prezentují pod vedením špičkových jezdců na úrovni Grand Prix jak ve skocích, tak i v drezuře (KWPN Royal Dutch Sport Horse).

3.7 Znamé linie a kmeny v chovu na našem území

Plemennou (chovatelskou) linií rozumíme určitý soubor jedinců, kteří jsou typickými představiteli dané vlastnosti a nadále ji udržují i ve svém potomstvu. V rámci zušlechtování plemene by rodiče hřeběte měli mít úzký příbuzenský vztah k předkovi, ale bez příbuznosti sebe samotných (Dušek a kol., 2007).

Kmen je určitá skupina koní, jejíž jedinci jsou charakterističtí konkrétními užitkovými a morfologickými vlastnostmi a tím se liší od ostatních příslušníků plemene (Dušek a kol., 2011).

Kmeny Furioso, Przedswit a Gidran byly v minulosti na Moravě velmi rozšířené, ovlivňovaly převážně tehdejší polokrevný chov. Z těchto kmenů postupně vznikaly konkrétní linie. Koně kmene Przedswit byli ušlechtilejší, Furiosové zase o trochu méně robustní. Tyto kmeny se nadále různě prolínaly a konkrétní charakteristické znaky začaly mizet (Dušek a kol., 1992).

Mezi původní rakousko-uherské polokrevné kmeny dále patřil také Nonius. Název pochází od vraného anglonormanského hřebce, kterého v roce 1814 ukořistilo rakouské vojsko z francouzského státního hřebčína. V maďarském chovu výrazně dominoval a s několika různými klisnami dal 15 významných plemenných hřebců, kteří nadále rozvíjeli chov (Kapitzke, 2008).

Misař (2011) říká, že plemenci plemene Furioso byli získáni z dřívějších rakousko – uherských hřebčínů Mezöhegyes, Piber, Radovec a Wieselburg. K jejich dcerám byli následně připarováni hnědí plemenci z kmene Przedswit. Gidran byl spíše lehčího typu, proto jedinci nebyli tolik využíváni v zemědělství, jelikož jejich výsledky v tahu nebyly tak kvalitní.

Mezi známé linie a kmeny, které byly v dřívějších dobách chovatelsky využity ve větším měřítku, řadí Dušek a kol. (1992) následující:

Furioso XXIX, F XXX, F XXXIV, F XXXVII, FXXXIX, F XLV, F XLVIII.

Przedswit C, P XIII, P XVI.

Gidran XIII, Gidran XIV.

Shagya I, Sh II, Sh V, Sh VI, Sh XI.

Nonius XIII, N XXI, N XXX, N XXXIII, N XXXIX, N II.

Dahoman III, D IV, D V.

North Star, NS I, NS III, NS IV, NS VI, NS VII.

Alarm, A II, A V.

Aktuálním trendem u teplokrevníků je sjednocování typu a snižování rozdílů nejen mezi kmeny, ale i mezi samotnými plemeny (Dušek a kol, 2011).

Český teplokrevník začal být intenzivněji šlechtěn až od konce 19. století četnými importy hřebců a ve vytvářeném chovu vzniklo několik úspěšných linií (Dušek a kol., 2007).

3.7.1 Významní hřebci, kteří zasáhli do chovu českého teplokrevníka

3.7.1.1 Hřelec Bystrý

V době od roku 1930 do roku 1950 se v chovu českého teplokrevníka uplatňovali hřebci ze zemských linií založených Zemskými hřebčinci Písek a Nemošice na základě oldenburské krve. Většina teplokrevníku má v pozadí jejich krev. Linie byla založena anglonormanským hřebcem Norman 710. Přes syna Rubica 952 a následně jeho potomky (Ruthard 1255, Wittelsbacher 1525 a Waibel 438) se tato linie šířila dále v chovu. Hřelec 496 Bystrý (po 658 Ehlert, z matky Furioso IX-25) pocházel z Ruthardovy větve a do chovu přispěl 11 syny a 35 vnuky. Je považován za hlavního zakladatele nejširší oldenburské linie v chovu českého teplokrevníka (Sixta, 2006).

3.7.1.2 Hřelec Quoniam

Hřelec Quoniam (původně Govor), po Quido, z Oněga, se narodil roku 1954 v hřebčíně S. M. Kirova. Jeho matka byla kořistní trakénská klisna s neznámým původem (Misař, 2011).

Tato linie byla založena v hřebčíně Albertovec, jako reakce na rozvíjející chov a další šlechtitelskou práci. Měla zabránit příbuzenské depresi ze strany plemeníků kmene Furioso, kteří zde byli šlechtěni. Je pojmenována po hřebci plemene trakénský kůň. Kladnou stránkou této linie je pozitivní ovlivnění vlastností teplokrevníků v Čechách i na Moravě (Dušek a kol., 2011).

Dva z jeho synů se později stali kmenovými plemeníky v tomto hřebčíně (Misař, 2011), ze sportovních koní vynikla klisna Bečva (Sixta, 2006).

3.7.1.3 Hřelec Dietward

Hřelec Dietward, po Duft II 4029, z Fukenblatt (Futurist I), se narodil v roce 1966 a pocházel z genealogické hannoverské linie Detektiv. Jeho matka byla představitelkou linie Flick (Misař, 2011).

Zařazen do chovu byl v roce 1984. Působil jako kmenový plemeník v Albertovci a i přes svůj starší hannoverský typ byl velice korektní, s dobrým fundamentem a vynikajícími

chody. Do chovu se zařadilo 7 jeho synů a do mateřského stáda 35 dcer. Jeho linie se v minulých letech prezentovala výkonností stupně T ve skocích (Sixta, 2006).

3.7.1.4 Hřebec Przedswit X

Od roku 1964 do roku 1971 byl Przedswit X na pozici kmenového plemeníka v Albertovci. Otcem byl kladrubský Przedswit III K, matkou východopruská klisna Vidona. Tento kůň představoval velice ušlechtilého a harmonického hřebce, menšího rámce, měl suchý, korektní fundament a byl široký v prsou i zádi. Byl nositelem kvalitní sportovní výkonnosti, která v tuto dobu však nebyla cílem selekce. Do základního stáda se dostalo pouze několik jeho dcer, zbylé neodpovídaly požadovanému rámci. Ze sportujících klisen byly v chovu později využity Iluze (SM 2768), Havana (584 Przedswit X), Italka (585 Przedswit X) a Terešva po 555 Przedswit X (Misař, 2011).

V roce 1973 odešel tento hřebec na stanici do Zaloňova a dále v roce 1975 do Kladrub nad Labem, kde ho využívali až do roku 1979. I zde dával kvalitní potomstvo, důkazem je zařazení 6 synů a 4 klisen do vlastního stáda (Sixta, 2006).

3.7.1.5 Hřebec Quoniam II

Po odchodu Przedswita X nahradil pozici hlavního kmenového plemeníka hřebec Quoniam II. (Misař, 2011).

Sixta (2006) tvrdí, že tento hřebec je bezesporu neúspěšnějším zástupce linie Quoniam, a že svými syny ovlivnil náš chov v osmdesátých a devadesátých letech minulého století. Tento vráník se narodil roku 1960 v Albertovci matce 331 Portius – Gotika.

Ušlechtilý teplokrevník byl velkého a obdélníkového rámce, široký v prsou a zádi, s korektním a kostnatým fundamentem. Dosahoval kvalitních výsledků jak v jezdeckém sportu, tak i v zápřeži, ale výkonnost jeho potomstva nedosáhla takových výsledků jako potomci Przedswita X. V jezdeckých disciplínách vynikli potomci Terešva II, 1968, z 486 Furioso XXVI, Saň, 1972, z Kordon nebo Bajka, 1985, z 644 Prostota (Misař, 2011).

3.8 Výkonnost koní

V předchozích letech se velká část teplokrevných koní chovala v mnohostranně užitkovém typu, u výkonnostních zkoušek museli jedinci potvrdit svou kvalitu i ve zkoušce tahu. V dnešní době je pro chovatele primární hlavně výkonnost sportovní (Maršálek, 2010).

Výkonnost koně lze chápat jako jeho vlastnost plnit požadovanou práci (poskytnout požadovaný výkon) a tím pádem uspokojit potřeby jezdce či majitele. Od ostatních hospodářských zvířat se kůň odlišuje tím, že je využíván především pro jeho fyzickou sílu a ne pro poskytování potravin nebo surovin. Tím pádem je síla (fyzická práce) promítána v chovu do vlivu faktorů podmiňující výkonnost intenzivněji než v chovech jiných hospodářských zvířat (Misař a Jiskrová, 2005).

Existují různé druhy výkonnosti koně:

1. dostihová výkonnost (ve cvalu, v klusu, v mimochodu)
2. sportovní jezdecká výkonnost (ve skoku, v drezuře, všestranné způsobilosti)
3. výkonnost v lehké zápřeži (vozatajský sport, zápřež v kočáru)
4. výkonnost v tahu (lehký a těžký tah)
5. výkonnost soumara (nošení břemen) (Misař a Jiskrová, 2005).

Nároky na koňskou výkonnost by se měly v budoucnu dále zvyšovat a budou i ukazatelem pro směr následujícího vývoje plemene. Naplnění těchto požadavků však zasahuje nejen do forem a šlechtění, ale i do výživy a chovu. Většina koní je chována pouze pro rekreační ježdění či nižší výkonnost. Produkování kvalitních koní je hlavním záměrem převážně u prošlechtěných plemen, přestože vysoké výkonnosti dosahuje asi jen 10% populace (Dušek a kol., 2011).

Michal (1971) tvrdí, že výběr plemeníků, který je založen pouze na jejich výkonnosti se uplatňuje například v chovu anglických plnokrevníků. U většiny ostatních plemen se bere zřetel na další faktory, jako jsou například krmitelnost, temperament, konstituce či exteriér.

3.8.1 Dědivost výkonnosti

Bowling (1996) tvrdí, že různé diskuze ohledně genetiky výkonnosti koní mohou být vedeny pouze v teoretickém měřítku, neboť aktuálně nejsme schopni precizně identifikovat různé komponenty, na kterých tato část genetiky přesně závisí a předpovědět jejich interakce.

Mezi úspěšné chovatele patří člověk, který dokáže zhodnotit a zkombinovat genetickou stránku a životní podmínky bez jakýchkoliv výchylek ve výkonnosti. Pro optimální zisk je nutné zajistit chovná zvířata s různými variacemi konkrétního znaku a dbát na kvalitu výběru rodičů a snažit se minimalizovat generační interval (Bowling, 1996).

Evans (1992) říká, že míra genotypové a fenotypové dědivosti je označována jako h^2 . Pro zjištění těchto hodnot se používá porovnávání potomků konkrétního hřebce s ohledem na pohlaví, věk a způsob života jedince. Nejvyšší dědivost konkrétní vlastnosti nastane při hodnotě 1,0 či velice blízké. Výzkumy dokázaly, že většina výkonnostních znaků u koní má nízkou dědivost, zahrnující rozmezí hodnot 0,5 - 0. Dědivost se objektivně posuzuje u vlastností, jako jsou rychlost, výška skoku či schopnost tahu. Naopak subjektivně posuzujeme koně při výstavách nebo výkonnostních zkouškách. Pouze dlouhodobé sledování a pečlivý výběr v konkrétní populaci může vést ke genetické uniformitě, případné odchylky ve sledovaném znaku mohou být způsobeny různými environmentálními dopady na jedince.

3.8.2 Faktory ovlivňující výkonnost koně

Exogenní faktory: vlivy prostředí (podmínky chovu, tréninku, klimatické a terénní podmínky, ve kterých byl výkon realizován, kondice a dovednost jezdce).

Endogenní faktory: vlivy genetické povahy, jejichž podstatou je dědivost. Mezi nejvýznamnější patří tělesná stavba, konstituce, temperament a charakter (Misař a Jiskrová, 2005).

3.8.2.1 Tělesná stavba

Tělesná stavba, jinak také nazývána jako exteriér, udává vnější vzhled koně. Důraz je kladen především na celkovou stavbu, nedostatky v určité kategorii tělesných znaků mohou být kompenzovány v jiné části (Kapitzke, 2008).

Proporce jednotlivých orgánů pohybové soustavy a jejich skloubení s celkovou stavbou těla ovlivňují specifický výkon koně. Typ pohybu (způsob, prostornost, intenzita) závisí na sklonu a svalnatosti zádi, snadném přenosu motorického impulsu zádi na plec a přední končetinu, sklonu a délky lopatky, poměru délky a sklonu ramenní kosti k délce a nasazení krku, či úhlování končetin a korektnosti postojů. Korektní stavba těla koně je vnějším projevem funkční zdatnosti. Čím více je stavba těla korektnější, tím je větší předpoklad pro prostornou mechaniku pohybu a využití síly, které podmiňují výkonnost koně. Existuje zde i vztah mezi tělesnou stavbou a ostatními endogenními faktory. Pokud je kůň méně korektní v jednom z prvků, musí klást na ostatní faktory větší nároky. Tím dochází k větší námaze a morálnímu opotřebením koně (Misař a Jiskrová, 2005).

3.8.2.2 Konstituce

Touto vlastností chápeme celkový stupeň odolnosti organismu. Dá se posoudit převážně dlouhodobým sledováním jedince nebo podle reakcí na nenadálé situace, napětí či změny (Dušek a kol., 2011). Kapitzke (2008) uvádí, že závisí na anatomii a fyziologické zdatnosti jedince.

Konstituci dělí Dušek a kol. (2007) na více typů:

- Tvrdá konstituce
- Hrubá konstituce
- Jemná konstituce
- Slabá konstituce
- Lymfatická konstituce

Za nejzdravější typ se považuje konstituce tvrdá, při které jsou koně nenároční, skromní a uzpůsobeni k životu v drsných podmínkách. Do hrubé konstituce řadíme robustnější typy koní, kteří mají méně pružný pohyb a jsou náročnější na výživu. Jemná konstituce se dá považovat za nižší stupeň tvrdé konstituce, zahrnuje většinu ušlechtilých plemen. Přešlechtěná plemena s menší odolností, slabou kostrou, plochým hrudníkem a krátkou životností jsou zástupci konstituce slabé. Lymfatickou konstituci nalézáme u těžkých a mohutných plemen s malou vytrvalostí (Dušek a kol., 2011).

Pokud má kůň korektní tělesnou stavbu, je obecně konstitučně tvrdší než nekorektní jedinci. Naproti tomu poměr dalších dvou výkonnostních faktorů je opačný. Čím je temperament a charakter pro výkon koně příznivější, tím je ohroženější konstituční tvrdost koně (Misař a Jiskrová, 2005).

3.8.2.3 Temperament

Kapitzke (2008) charakterizuje tento endogenní faktor jako vrozenou vlastnost, která je jednou z nejdůležitějších složek při posuzování výkonnosti koně.

Podle Duška a kol. (2011) je temperament určitým stupněm dráždivosti nervové soustavy. Úzce souvisí s konstitucí, kde se promítá jako nervová složka a i s plemenem či pohlavím.

Kapitzke (2008) dělí temperament dle výše prahu dráždivosti:

- temperament živý (sangvinický)
- temperament klidný (flegmatický).

Navrátil (2007) zmiňuje dělení temperamentu na zjednodušené praktické dělení podle MICHALA na temperament živý a klidný s různými extrémními stupni a také mezistupni. U živého je nejvyšším stupněm temperament předrážděný (nervózní), u klidného pak flegmatický až apatický (netečný). Zvláště je řazen temperament ohnivý. U koní lze používat i specifický termín temperament užitný, pro vyjádření míry temperamentu, který je skutečně uplatňován při požadované výkonnosti koně.

Ohnivý temperament je známý především u arabského plemene. Koně nervózního temperamentu mají sice velmi vysokou výkonnost, která je však krátkodobá a zvíře je hned vyčerpáno. Typickým představitelem jsou někteří jedinci plemene anglický plnokrevník. Klidný temperament, který je vhodný hlavně u koní využívaných ve školních stájích, může přejít do flegmatického, hlavní výskyt u chladnokrevných koní, nebo až do apatického, například u koní starších a nemocných (Kapitzke, 2008).

Temperamentní kůň vkládá do výkonu více energie a tím zvyšuje svou výkonnost. Je však důležité, aby vložená energie byla použita pro zlepšení aktuálního výkonu a ne k jinému nežádoucímu chování. Je také náročnější na správné, logické a korektní zacházení od jezdce. Projev temperamentu je ovlivňován také aktuální kondicí a zdravím koně. Musí být hodnocen s ohledem na práci, pro kterou je kůň chován a připravován (Misař a Jiskrová, 2005).

3.8.2.4 Charakter

Charakter je brán jako ochota koně podvolit se vůli člověka a stupeň spolehlivosti koně. Hodnotit tuto vlastnost můžeme nejen při práci, ale i při kontaktu s ostatními koňmi nebo ošetřování. Výhodou charakteru je nezávislost složek, pokud se kůň chová nevhodně například při kování, může i přesto podávat výborné sportovní výkony (Kapitzke, 2008).

Na charakter má také velký vliv člověk. Kvalitní, starostlivou péčí a hlavně klidným a trpělivým přístupem lze postupem času koně zklidnit a snížit míru nežádoucího chování (Dušek a kol. 2011).

Maršálek (2010) popisuje charakter jako vlastnost, která rozhoduje o využití koně. Sebesilnější kůň, který je neochotný spolupracovat s lidmi, je pracovně nevykonný.

Dispozice pro charakter je dědivá, špatný charakter může být jedním z důvodů, proč jedince nezařadit do chovatelského programu (Misař a Jiskrová, 2005).

3.8.3 Plemenná hodnota

Výkonnost koní ovlivňuje z části genetické založení a z části i vliv prostředí. Pro oddělení hodnoty dědičné a prostřed'ové se používá metoda odhadu plemenné hodnoty - PH (Pejosová a Jiskrová, 2010).

Plemennou hodnotou rozumíme číslo, které nám vyjádří, o kolik jsou potomci hřebce lepší než potomci ostatních koní. Dále lze sledovat Relativní plemennou hodnotu (RPH), což je procenticky vyjádřená hodnota PH.

Důležité je PH u každého hřebce sledovat a aktualizovat, neboť se u hřebců v průběhu života mění v závislosti na šlechtění a zlepšování ostatní části populace a tím se hřebcům jejich plemenná hodnota snižuje (Maršálek, 2010).

V ČR se zaměřujeme na zjišťování PH v rámci kontroly užitkovosti podle výkonnosti potomstva u konkrétního hřebce. Tato metoda je účinnější než hodnocení rodičů, jeho sourozenců či vlastní výkonnosti. Lze také vyhodnotit určitou vazbu plemeníka na jednotlivou klisnu, kde se objeví jednotlivé genetické efekty. Hřebec velice dobře „navazuje“ na určité klisny či klisny konkrétního plemene (Dušek a kol, 2011).

Výsledky ze závodů jsou zatím jedinou možností, kterou lze využívat pro genetické hodnocení koní, jelikož databáze těchto informací je dostatečně obsáhlá a s dlouhou historií. Aktuální způsob hodnocení PH v ČR, který zahrnuje výkonnostní zkoušky, popis zevnějšku a výsledky soutěží, je však nedostatečný a měl by být vnímán jako pouhý sběr podkladů pro následné hodnocení. Zjišťování hrubých hodnot pouze na jedinci je chybou, která nevede k průběžnému zušlechťování plemene. Hodnocení by se mělo provádět na genetickém hodnocení konkrétního jedince – PH u všech ekonomicky důležitých vlastností. Do budoucna je snahou zavést zcela nový postup a to používání předpovědí plemenných hodnot skokové výkonnosti či další sledované znaky (Novotná, Svitáková, Vostrý, 2014).

3.8.4 Výkonnost českého teplokrevníka

Dušek a kol. (2011) poukazuje na fakt, že systém vyhodnocování výsledků výkonnosti koní či jiného způsobu testace užitkové hodnoty a jejich využívání k následnému odhadu PH u plemenných hřebců je rozdílný pro každou zemi. Způsobuje to převážně obtížné testování vlastností koní, jelikož výkonnostní zkoušky absolvuje za svůj život pouze malá část narozených koní, na rozdíl od jiných hospodářských zvířat.

Změna užitkového zaměření teplokrevných plemen na vysokou sportovní výkonnost proběhla ve většině zemí. V porovnání se zahraničními plemeny, český teplokrevník nedosahuje příznivých výsledků. Pro zlepšení těchto hodnot byli ze zahraničí přiváženi různí

plemeníci za účelem sportovního zušlechtění našeho plemene. V roce 1985 byla zavedena nová systematická kontrola výkonnosti teplokrevníků, která umožňuje matematicky a statisticky vyhodnotit populaci plemene (Jiskrová, 1996).

U plemene ČT chceme postupným šlechtěním dosáhnout typu koně, který je moderní a sportovně výkonný. Primárním zájmem je zlepšování koní ve skocích. S ohledem na zvýšený zájem a stoupající popularitu drezurních soutěží se SCHČT snaží zaměřit i na toto sportovní odvětví. Řešením proto byl dovoz kvalitního hřebce se špičkovým drezurním rodokmenem – Dark Diamond, 2011, Destano/Rohdiamant/Bolero. Dále se chystají změny v řádu plemenné knihy, bude kladen větší důraz na drezurní výkonnost, ale se snahou zachování skokových kvalit (Jiskrová, 2014).

Kontrola užitečnosti a dědičnosti formou sportovní testace je prováděna v pověřených zařízeních, například v ZH Tlumačov, kde jsou testováni nejen samotní plemenní hřebci, ale i jejich potomci a hřebci, kteří mají být do plemenitby teprve zařazeni na základě své vlastní sportovní výkonnosti. Důležitým faktorem je zlepšovat a podporovat vysokou kvalifikovanost personálu, který tyto koně prezentuje (Černocký a kol., 2012).

4 Materiál a metodika

V bakalářské práci bylo sledováno zastoupení hřebců v plemenitbě a srovnání plemenů dle absolutní sportovní hodnoty (ASH).

Údaje pro posouzení plemen zastoupených v chovu byly získávány z Ročenek vydávaných Svazem chovatelů českého teplokrevníka. Data byla manuálně vložena do tabulek a grafů. Hodnocení probíhalo po 2 letech v rozmezí let 2004 - 2014. Poslední sledování proběhlo však v roce 2013, jelikož data pro rok 2014 nejsou v době odevzdání bakalářské práce k dispozici. Plemena, která měla 10 a více zastoupených jedinců byla vybrána do dalšího hodnocení.

Ke srovnání hřebců podle ASH byly použity Přehledy o sportovních koních od České jezdecké federace z let 2004 - 2014. Každý rok byl vybrán nejlepší hřebec v parkurových a drezurních soutěžích dle ASH a ve skokových soutěžích byl sledován i index relativní sportovní hodnoty (IRSH). V těchto žebříčcích byl dále hledán nejlepší hřebec plemene český teplokrevník a pomocí programu Microsoft Excel byl vytvořen spojnicový graf k porovnání s vybraným nejlepším hřebcem hodnocených plemen.

5 Výsledky

5.1 Zastoupení plemen při připouštění klisen ČT

Využívání plemene český teplokrevník a ostatních zahraničních plemen v chovu bylo sledováno od roku 2004 do roku 2014 s hodnocením po dvou letech.

V následujících tabulkách a grafech lze pozorovat vývoj chovu ČT v ohledu na plemena jednotlivých připouštěcích hřebců. Zmíněno je vždy prvních 5 nejoblíbenějších hřebců a mezi ostatní plemena zařazena ta, která měla méně než 10 zastoupených jedinců v konkrétním roce. Dále je uveden nejvíce využívaný zástupce plemene český teplokrevník.

V roce 2004 bylo připuštěno 1871 klisen, z toho v 1522 případech se jednalo o čistokrevnou plemenitbu. Z celkového počtu bylo inseminováno 632 klisen. Chovatelé využili pro své klisny celkem 189 hřebců. Nejvíce byl využíván český teplokrevník, který zde měl 61 zástupců.

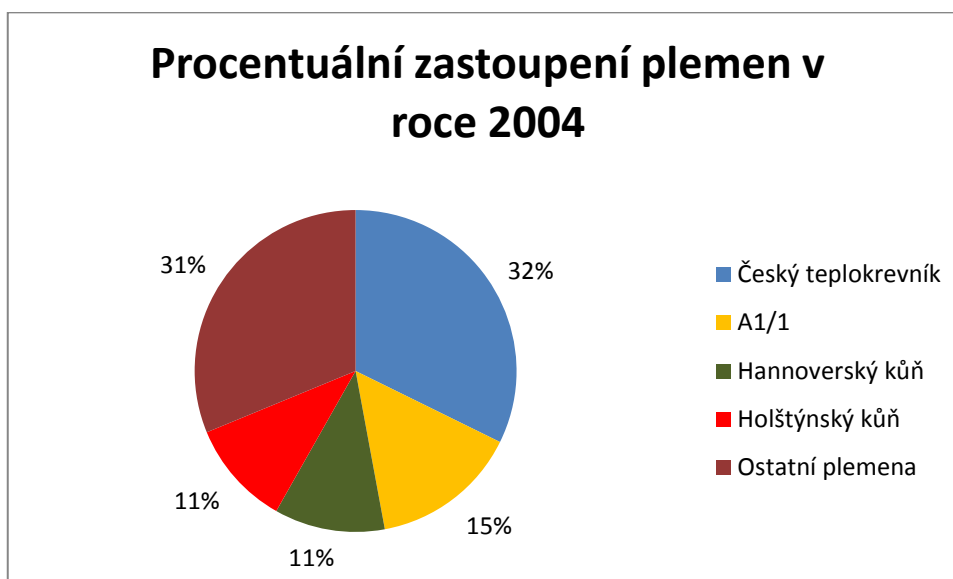
V tomto roce si chovatelé nejvíce žádali hřebce 814 Catanga Z. Dále byli využíváni 2782 Ballast s.v., 577 Rock´n Roll s.v., 900 Landino a 912 Loutanos Orion. Až na hřebce 577 Rock ´n Roll s.v., který zastupuje bavorského teplokrevníka, jsou všichni výše jmenovaní příslušníci holštýnského plemene.

Nežádanější hřebec z domácího chovu byl pro rok 2004 718 Mineral s.v., s nímž bylo zapuštěno 34 klisen.

Tabulka 2 – Počty hřebců v roce 2004 dle jednotlivých plemen

Plemeno	Počet zástupců
Český teplokrevník	61
A1/1	28
Hannoverský kůň	21
Holštýnský kůň	20
Ostatní plemena	59

Graf 1 - Procentuální zastoupení jednotlivých plemen v roce 2004

V roce 2006 bylo připuštěno 997 klisen a 1114 bylo inseminováno. Celkem tedy 2091. 1706 klisen bylo čistokrevných, ostatních jen 385. Chovatelé využili 201 hřebců, nejvíce bylo zastoupeno plemeno český teplokrevník.

Nejvyužívanějším hřebcem pro rok 2006 byl 1069 Beethoven, zástupce plemene holštýnský kůň. Dále bavorský teplokrevník 577 Rock'n Roll s.v., holštýnští hřebci 1072 Lordano a 814 Catango Z. Pátým hřebcem, který za tento rok připustil nejvíce klisen, se stal zástupce plemene KWPN 1053 Guidam Sohn.

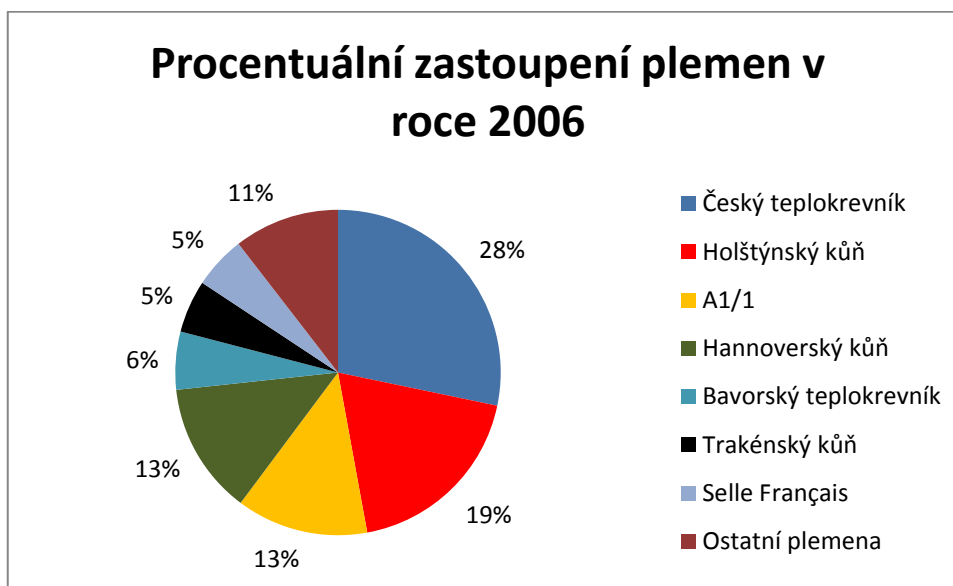
Z českých teplokrevníků byl pro chovatele nejpopulárnější hřebec 718 Mineral, který připustil 46 klisen.

Rozdílem oproti roku 2004 je čtenější využití některých zahraničních plemen a tím pádem snížení počtu zástupců u plemene ČT. Nejoblíbenějším hřebcem tohoto plemene zůstává 718 Mineral s.v.

Tabulka 3 – Počty hřebců v roce 2006 dle jednotlivých plemen

Plemeno	Počet zástupců
Český teplokrevník	54
Holštýnský kůň	36
A1/1	25
Hannoverský kůň	25
Bavorský teplokrevník	11
Trakénský kůň	10
Selle Français	10
Ostatní plemena	20

Graf 2 - Procentuální zastoupení jednotlivých plemen v roce 2006

Pro rok 2008 bylo připuštěno 2465 klisen, z toho 1954 čistokrevných. Lze tedy pozorovat značný nárůst zájmu o rozmnožování a šlechtění koní v naší zemi. Připouštěno bylo 190 hřebců. Nejhojněji bylo znovu využíváno plemeno český teplokrevník, přiblížil se mu však značně holštýnský kůň.

2997 Aristo Z, zástupce poměrně mladého plemene Zangersheide, se stal nejlepším plemeníkem pro tento rok. Majitelé s ním připustili 236 klisen, čímž značně předčil druhého oblíbeného hřebce 1258 Cesana II a třetího 1166 Gaspariho, kteří jsou oba holštýnští koně.

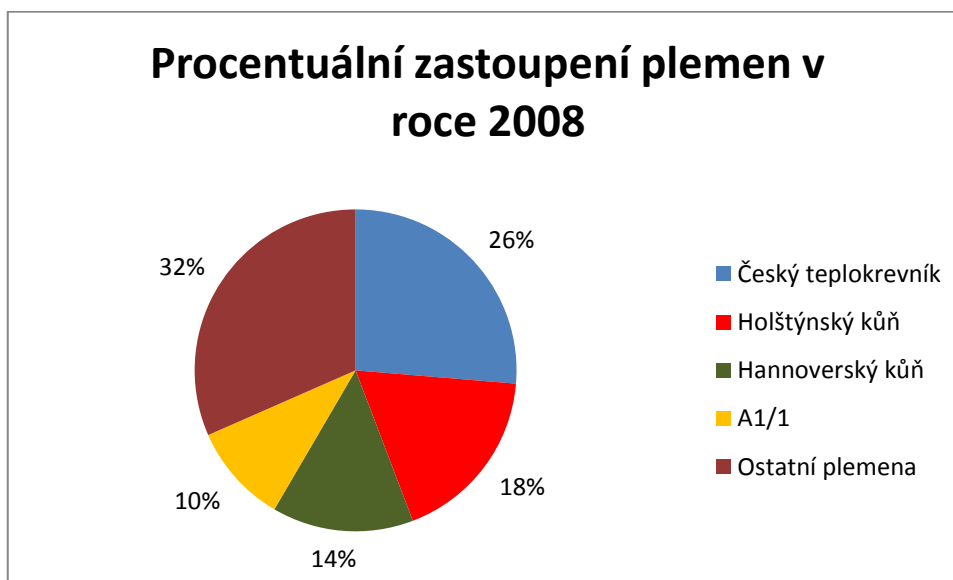
Mezi 5 nejvyhledávanějších hřebců dále řadíme hannoverského koně 2805 Le Patrona a westfálského koně 1247 Werbespota.

Nejvyužívanějším hřebcem za plemeno český teplokrevník byl již tradičně 718 Mineral s.v., u kterého se zvýšil počet zapuštěných klisen na 50.

Tabulka 4 – Počty hřebců v roce 2008 dle jednotlivých plemen

Plemeno	Počet zástupců
Český teplokrevník	50
Holštýnský kůň	34
Hannoverský kůň	27
A1/1	19
Ostatní plemena	60

Graf 3 - Procentuální zastoupení jednotlivých plemen v roce 2008

Pro rok 2010 bylo využito jen 149 hřebců a připuštěno pouze 1708 klisen, je zde patrný pokles v obou směrech. Velkou část zastupuje čistokrevná plemenitba s 1396 klisnami. Na prvním místě ve využívaných plemenech nenajdeme žádnou změnu oproti minulým letům.

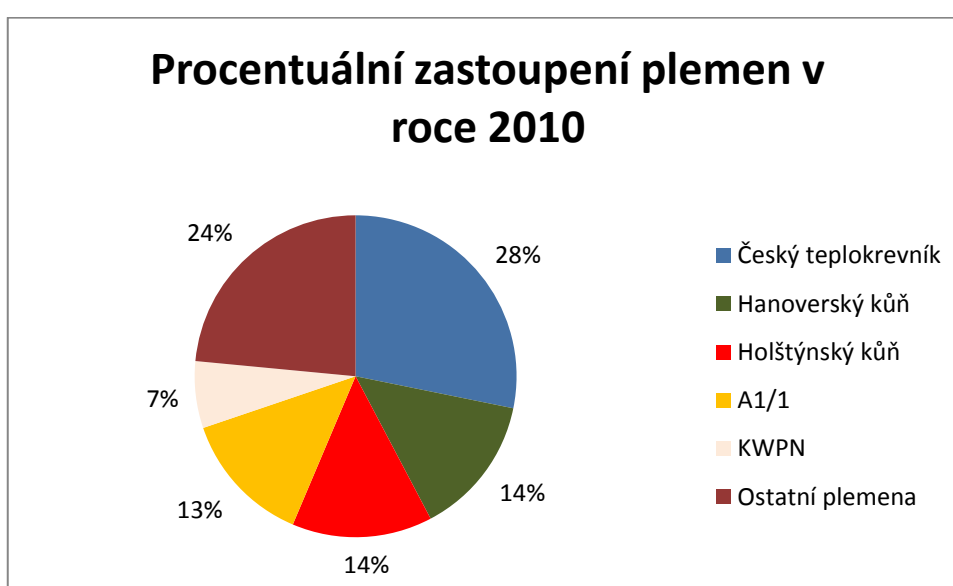
Nejvíce využívaným hřebcem pro tento rok byl holštýnský 1498 Carpalo a 1359 Colato R. Dále pak zástupce plemene KWPN 1499 Montreal, Zangersheide 2997 Aristo Z a Selle Français 1028 Manillon Rouge.

718 Mineral s.v. zaznamenal také pokles v oblíbenosti a připustil jen 36 klisen.

Tabulka 5 - Počty hřebců v roce 2010 dle jednotlivých plemen

Plemeno	Počet zástupců
Český teplokrevník	42
Hanoverský kůň	21
Holštýnský kůň	21
A1/1	20
KWPN	10
Ostatní plemena	35

Graf 4 - Procentuální zastoupení jednotlivých plemen v roce 2010

Rok 2012 byl v plemenitbě zastoupen přesně 142 hřebci. Bylo zapuštěno 1223 klisen, ze kterých bylo 81,8% čistokrevných. Český teplokrevník si udržel svůj náskok a znovu se stal nejvyužívanějším plemenem v chovu.

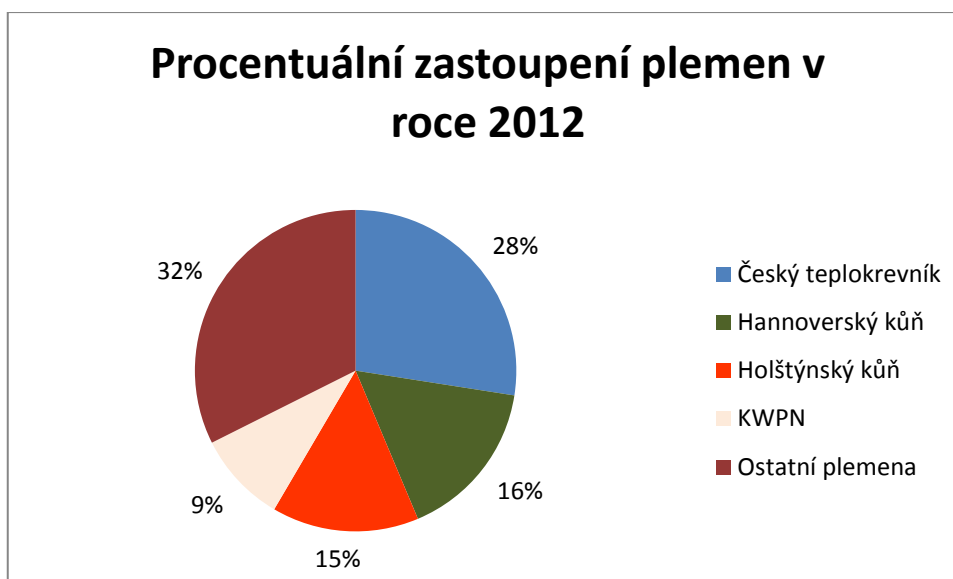
Stejně jako v roce 2010, holštýnský kůň 1498 Carpalo připustil nejvíce klisen. Následovalo ho plemeno Zangersheide - 2997 Aristo Z, přičemž rozdíl mezi těmito 2 hřebci tvořila pouhá 2 připuštění. 3. nejvyužívanějším hřebcem byl holštýnský 1744 Christon, dalším umístěným byl hannoverský kůň 1360 Drosselklang II. Výraznou změnou oproti minulým letům bylo zařazení anglického plnokrevníka 6062 Scyrise (POL) do nejlepších 5 plemeníků, který připustil 47 klisen.

Pouhých 22 klisen připustil 718 Mineral s.v., který byl znovu nejoblíbenějším hřebcem za plemeno český teplokrevník.

Tabulka 6 - Počty hřebců v roce 2012 dle jednotlivých plemen

Plemeno	Počet zástupců
Český teplokrevník	39
Hannoverský kůň	23
Holštýnský kůň	21
KWPN	13
Ostatní plemena	46

Graf 5 - Procentuální zastoupení jednotlivých plemen v roce 2012

Posledním sledovaným rokem je rok 2013. Celkem bylo připuštěno 857 klisen 108 plemeníky.

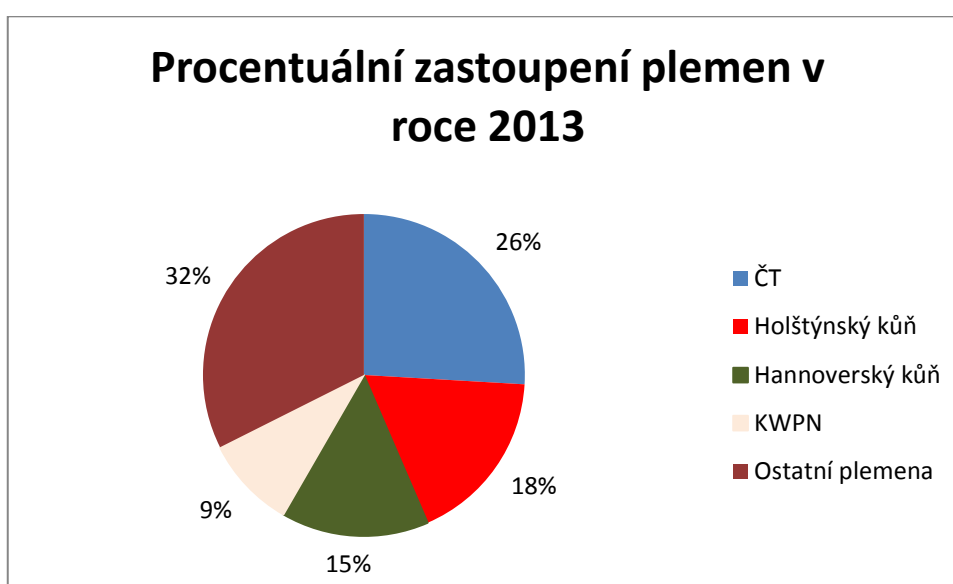
Hřebcem, který nejvíce připouštěl klisny v chovu, se stal oldenburský kůň 2950 Clin d'Or. Dále holštýnský hřebec 2705 Cannavaro s 54 klisnami, Zangersheide 996 Aristo Z, bavorský teplokrevník 1734 Ludwig von Bayern a Selle Français 1161 Gin Fizz IV.

Nejlépeším plemeníkem ČT se stal 2712 Cascar, který připustil 24 klisen. Poprvé za sledované období byl z českých hřebců využíván jiný plemeník než 718 Mineral s. v.

Tabulka 7 – Počty hřebců v roce 2013 dle jednotlivých plemen

Plemeno	Počet zástupců
ČT	28
Holštýnský kůň	19
Hannoverský kůň	16
KWPN	10
Ostatní plemena	35

Graf 6 - Procentuální zastoupení jednotlivých plemen v roce 2013

5.2 Hodnocení plemenů dle výkonnosti v soutěžích

Nejefektivnějším způsobem, který nám umožňuje hodnotit plemenné hřebce v soutěžích je posuzování jejich kvality podle Absolutní sportovní hodnoty. ASH vychází z porovnání skutečných výsledků dosažených potomstvem hřebce s nejlepším dosažitelným výsledkem. Tuto hodnotu stanovujeme na obtížnosti stupně S, který je považován za standardní hranici výkonu koně, a vyšších stupňích. U parkurových soutěží se rozlišuje dosažená obtížnost v „hvězdičkách“ – místo stupně L je zařazeno L* a L** a jim odpovídající počty startů ve jmenovateli (Přehled o sportovních koních, 2014)

Obecný výpočet:

$$ASH = \frac{\sum_{i=1}^{x_1} \frac{a}{a'} + \sum_{i=1}^{x_2} \frac{b}{b'} + \sum_{i=1}^{x_3} \frac{c}{c'} + \sum_{i=1}^{x_4} \frac{d}{d'}}{x_1 + x_2 + x_3 + x_4}$$

a získaný počet pomocných bodů v obtížnostním stupni „Z“

a' maximální možný počet pomocných bodů

x počet startů v obtížnostním stupni „Z“

b získaný počet pomocných bodů ve stupni „ZL“

b' maximální možný počet pomocných bodů ve stupni „ZL“

x počet startů ve stupni „ZL“

c získaný počet pomocných bodů ve stupni „L“

c' maximální možný počet pomocných bodů ve stupni „L“

x počet startů ve stupni „L“

d získaný počet pomocných bodů ve stupni „S“

d' maximální možný počet pomocných bodů ve stupni „S“

x počet startů ve stupni „S“

ASH, kterou vypočítáme pomocí výsledků do obtížnostního stupně „ST“ včetně, je základní a umožňuje nám porovnat i plemeníky vzájemně mezi sebou. Pro každou disciplínu je zpracována samostatně a dosahuje hodnot od 0,00 - 1,00 (Přehled o sportovních koních ČR 2013).

Tabulka 8 - Hodnocení plemeníka dle ASH

ASH	Hodnocení plemeníka
0,70 a vyšší	vynikající
0,60 - 0,69	velmi dobrý
0,50 - 0,59	dobrý
0,40 - 0,49	podprůměrný
do 0,39	špatný

(Přehled o sportovních koních ČR 2014)

5.2.1 Hodnocení koní dle ASH

Skutečný výsledek koní v soutěžích, tj. ve skocích a všestrannosti v trestných bodech a v drezurní disciplíně v dosažených procentech se přepočítává podle matic na pomocné body. Podle průměru těchto bodů na jeden start následně řadíme žebříčky. Od roku 2008 se matice pro skoky zpřesnila a zohledňuje i obtížnostní stupně dle hvězdiček (Přehled o sportovních koních ČR 2013).

Skoky

Stupeň obtížnosti	Diskvalifikace (odečítá se)	Trestných bodů v soutěži do pomocných bodů										
		0	4	9	12	16	20	24	26	32	36	40
T**/***	-2	22	19	16	14	12	10	8	6	4	2	1
T*	-3	19	16	14	12	10	8	6	4	2	1	
ST**	-4	12	10	8	6	5	4	3	2	1		
ST*	-4,5	10	9	7,5	5,5	4,5	3,5	2,5	1,5			
S**	-5	9	8	7	5	4	3	2	1			
S*	-5,5	7	6	5	4	3	2	1				
L**	-6	6	5	4	3	2	1					
L*	-6	5,5	4,5	3,5	2,5	1,5						
ZL	-5	5	4	3	2	1						
Z	-4	4	3	2	1							

Drezura

Stupeň obtížnosti	Diskvalifikace (odečítá se)	Dosažených procent pomocných bodů									
		nad 80	76-80	71-75	66-70	61-65	56-60	51-55	46-50	41-45	do 41
TT	0	34	30	26	22	18	14	11	8	5	3
T	-2	22,5	20	17,5	15	12,5	10	7,5	5	2,5	1
ST	-2	14	12,5	11	9,5	8	6,5	5	3,5	1,5	0,5
S	-6	9	8	7	6	5	3,5	2,5	1,5	0,5	
L	-5	7	6	4	3	2	1,5	1	0,5		
Z	-3	3	2,5	2	1,5	1	0,5				

(Přehled o sportovních koních ČR 2012)

Vzhledem k vyššímu počtu zařazených koní jsou pro posuzování vlivu plemenných hřebců ve skocích vybráni jedinci, kteří dosáhli hodnocení „vynikající“ a jejich ASH dosahuje hodnoty 0,70 a vyšší ve výkonnostním stupni S. Dále jsou sledováni jedinci zvolených plemen, kteří mají minimálně 10 potomků (do roku 2008 minimálně 7) a je předpokládán větší podíl vlivu na chov ČT. V drezuře se zabýváme hřebci s minimálně 7 potomky.

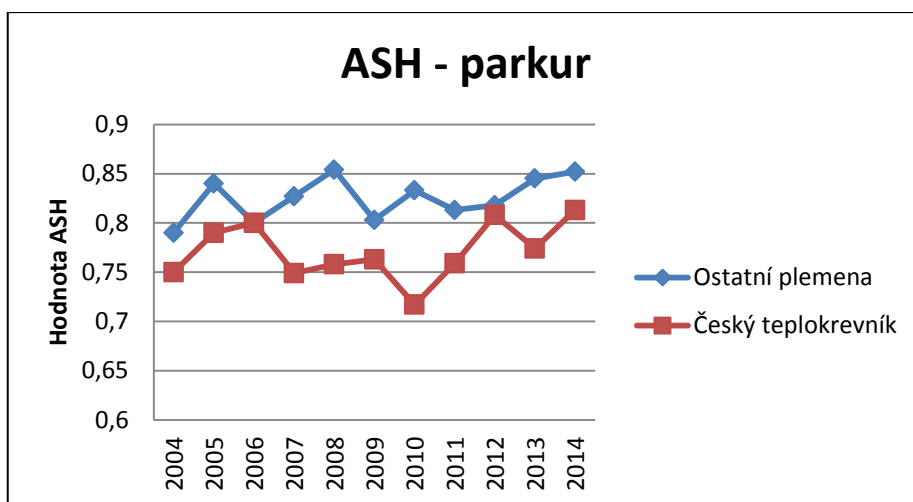
V České republice je populace sportovních koní relativně malá, což má vliv i na vyhodnocení plemenů. Čím více má hřebec potomků, tím je jeho hodnocení objektivnější. V posledních letech se počty koní zvyšují a tím se zvýšila i minima potomků v některých žebříčcích. Stále však hodnoty nedosahují optima a je důležité posuzovat ASH i IRSH s rozmyslem (Přehled o sportovních koních ČR 2014).

5.2.1.1 Hřebci dle ASH v parkuru

Graf 7 nám umožňuje porovnat hodnoty ASH u českého teplokrevníka a zbylých plemen. Bylo sledováno období od roku 2004 do roku 2014. Mezi počátkem a koncem hodnoceného období ASH stoupla jak u plemen zahraničních, tak i u ČT. Je zde tudíž patrné výkonnostní zlepšení hřebců. V roce 2006 nejlepšího hodnocení absolutní sportovní hodnoty dosáhl hřelec českého teplokrevníka 2684 Aramis s.v. s výsledkem 0,8, který byl také jediným plemeníkem ČT, kterému se ve sledovaném období podařilo dosáhnout na 1. místo. Naopak největší rozdíl mezi plemeny byl patrný v roce 2010, kdy holštýnský hřelec Colman dosáhl hodnoty 0,833 a český plemeník 2440 Dietward – 23 pouze 0,717.

V parkurových soutěžích se na prvních místech ze sledovaného období umístili hřebci holštýnského plemene 9x a 2x plemene hannoverský kůň. Z přílohy č. 2 lze vyčíst, že na pozici nejlepšího hřebce českého teplokrevníka dle ASH se vystřídal celkem 6 hřebců.

Graf 7 - Absolutní sportovní hodnota u sledovaných plemen v parkuru

5.2.1.2 Hřebci dle ASH v drezuře

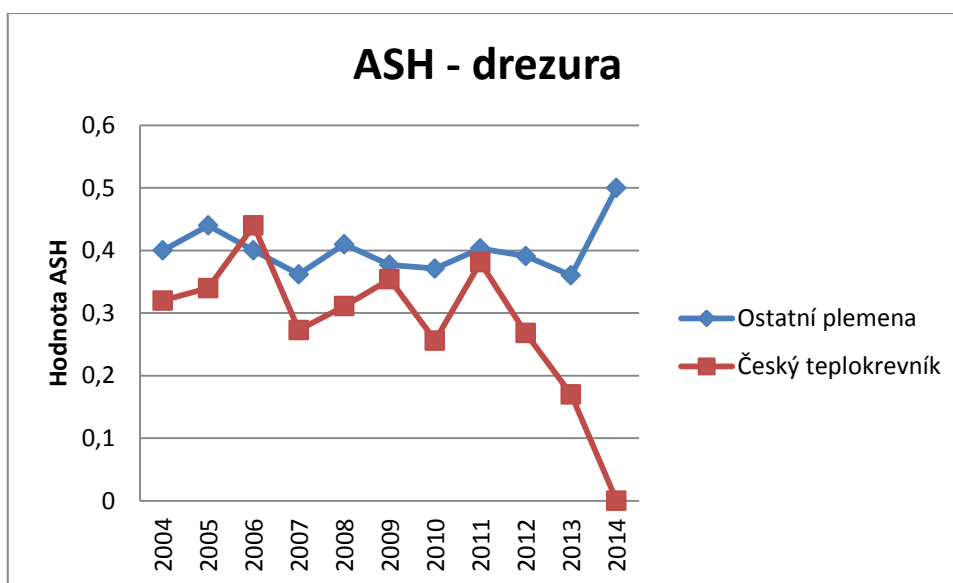
Absolutní sportovní hodnota hřebců se hodnotí i v drezurní disciplíně. Počet plemeníků se 7 potomky je ovšem o hodně menší na rozdíl od parkurových soutěží. Rozdílný je také počet zastoupení plemen, která zde sledujeme. V drezuře se na první příčce umístilo 4x plemeno hannoverský kůň, 2x trakénský kůň, 2x KWPN, 2x bavorský teplokrevník a 1x holštýnský kůň.

Sledovaná evropská plemena dosahovala v průběhu sledování relativně podobných výsledků v rozmezí hodnot 0,36 - 0,44. Nejvyšší ASH dosáhl hannoverský hřelec

5058 Rotspon a to 0,5, což lze zjistit z grafu 8. Hřebci českého teplokrevníka dosahovali hodnot podstatně menších a to v rozmezí 0,17 - 0,354. V roce 2014 se navíc do hodnocení nedostal žádný zástupce domácího plemene.

V příloze č. 4 je vidět, že nejúspěšnějším hřebcem byl 718 Mineral s.v., dále pak 270 Diktant slatiňanský s.v., 2306 Amon s.v. a 536 Lopez - 17. Nejlepší hodnoty dosáhl 270 Diktant slatiňanský a to 0,44 v roce 2006, čímž se stal i nejlepším hřebcem v celém žebříčku pro tento rok.

Graf 8 - Absolutní sportovní hodnota u sledovaných plemen v drezuře

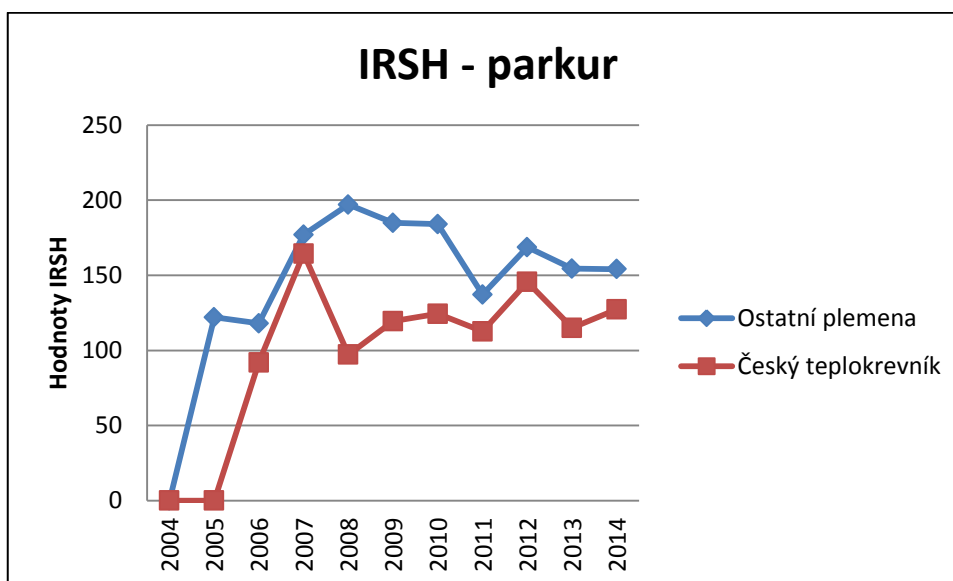
5.2.1.3 Hřebci dle IRSH v parkuru

Dále můžeme sledovat i Index relativní sportovní hodnoty, který nám vyjadřuje úspěšnost potomků plemeníka ve srovnání s celkovou populací sportovních koní. Pokud je relativní sportovní hodnota (RSH) větší než 100, plemeník produkuje nadprůměrné potomstvo.

$$\text{Index RSH} = \frac{\text{průměr pomocných bodů potomků plemeníka na 1 start}}{\text{průměr pomocných bodů celé populace na 1 start}} \times 100$$

(Přehled o sportovních koních ČR 2013)

Graf 9 – Index relativní sportovní hodnoty u sledovaných plemen v parkuru

Index relativní sportovní hodnoty sledujeme až od roku 2005, protože hodnoty pro rok 2004 nejsou dostupné. U ČT až od roku 2006, protože v roce 2005 se do tabulky nedostal žádný český zástupce. Mezi plemeny, která byla vybrána k hodnocení, je v IRSH jasná převaha holštýnských koní. Dále se mezi nejlepšími objevil i hannoverský kůň a hřebec KWPN.

Na grafu 9 lze vidět, že hodnota u zahraničních plemen až do roku 2008 stoupala, následně v roce 2011 poklesla na hodnotu 137,17. Nejvyšší hodnoty dosáhl hřebec Contender v roce 2008 a to 197,07.

V příloze č. 6 vidíme, že na pozici nejlepšího hřebce ČT se vystřídalo celkem 6 koní, hodnoty jsou však podstatně rozdílné od hodnot sportovních evropských hřebců. Z grafu 9 lze vyčíst, že nejvíce se hodnoty přiblížily v roce 2007.

5.3 Zastoupení plemen v Katalogu plemenných hřebců v roce 2015

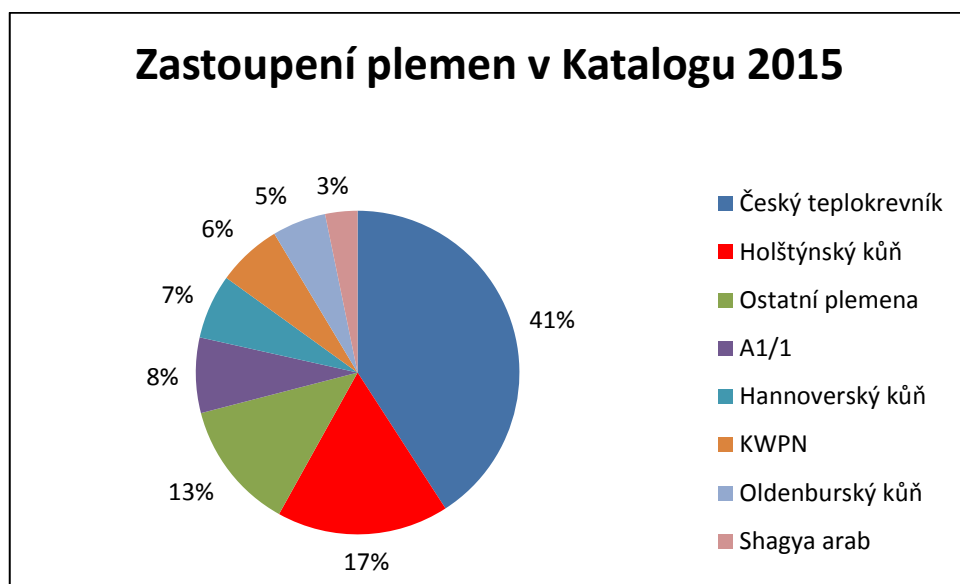
Pro rok 2015 najdeme v Katalogu hřebců, který vydal SCHČT, 93 jedinců působících v plemenné knize. 26 z nich je zařazeno i v akceleračním programu ČT. 60 hřebců má alespoň jednoho potomka zařazeného v některé z plemenných knih. Vybrána jsou plemena, která mají 3 a více zástupců.

Tabulka 9 - Počty hřebců v Katalogu 2015 dle jednotlivých plemen

Plemeno	Počet zástupců
Český teplokrevník	38
Holštýnský kůň	16
Ostatní plemena	12
A1/1	7
Hannoverský kůň	6
KWPN	6
Oldenburský kůň	5
Shagya arab	3

Z tabulky je patrné, že nejvíce zastoupené plemeno je český teplokrevník s 38 hřebci. Dále se hojně využívá plemeno holštýnský teplokrevník. Počet zástupců plemene A1/1 je srovnatelný s počtem u plemene hannoverský kůň a KWPN. Mezi ostatní plemena byla zařazena ta, jejichž zástupci se v katalogu vyskytují jedenkrát či dvakrát. Tato kategorie zahrnuje plemena: Zangersheide, trakénský kůň, Furioso, Selle Français, belgický teplokrevník, švédský teplokrevník, vestfálský kůň, Rheinländer, OS – International (SCHČT, 2015).

Graf 10 - Procentuální zastoupení plemen v katalogu pro rok 2015

Z grafu 10 a tabulky 9 lze tedy vyčíst, že pokračujícím trendem v chovu českého teplokrevníka, je využívání domácího plemene (41%) a vhodné doplňování připouštěcí nabídky plemeny evropskými, převážně německými (SCHČT, 2015).

6 Diskuze

Výsledky dokazují, že za posledních 10 let bylo v chovu nejzastoupenější plemeno český teplokrevník. Bohužel však jednotliví hřebci nebyli využíváni tolikrát. Jednoznačně nejoblíbenějším hřebcem podle počtu připuštěných klisen za toto období byl 718 Mineral s.v. Důvodem pro četný výběr tohoto hřebce chovateli mohl být, podle mého názoru, nejen jeho dobrý původ a sportovní výsledky, ale hlavně jeho zbarvení. Staněk (2014) popisuje 718 Minerala s.v. jako ušlechtilého hřebce většího rámce a barvy isabela s mnoha odznaky. K jeho exteriérovým charakteristikám patří ušlechtilá hlava, dobrý hřebčí výraz, mohutný krk, méně výrazný kohoutek a pevný hřbet. Z hlediska plemenné příslušnosti je hřbec příslušníkem plemene ČT, pro vysoký podíl krve koní Kinských je zapsán také do plemenné knihy koní Kinských.

Stabilní zastoupení v tabulce měla plemena hannoverský a holštýnský kůň, jejichž zástupci patřili k velice vyhledávaným hřebcům. Dále se nám ze zahraničních zemí v zastoupení více jak 10 jedinců objevilo plemeno KWPN, A1/1, bavorský teplokrevník, trakénský kůň a Selle Français. Tato plemena jsme podle těchto výsledků vybrali k dalšímu hodnocení, protože se domníváme, že náš domácí chov nejvíce ovlivňují.

Chov českého teplokrevníka se osvěžuje vybranými hřebci za účelem zvýšení výkonnostního potenciálu plemene. Hannoverský kůň se používá především pro skvělý mechanický a skokový potenciál, trakénští hřebci pro svůj kmih a temperament (Dušek a kol., 1992).

Podle Jiskrové (1996), je hannoverský kůň zlepšovatelem skokových vlastností v chovu, trakénský kůň v drezurních. Výskyt hannoverského plemene mezi nejlepšími hřebci v parkuru potvrzují i mnou zjištěné výsledky, například hřbec Stakkato dosáhl v roce 2008 ASH 0,854, což bylo nejvíce za sledované období. Kvalitním zástupce trakénského koně v drezurních soutěžích byl 2660 Sargoni.

Z hodnot ASH v parkuru bylo zjištěno, že v žebříčku se nejčastěji vyskytují holštýnští hřebci s hodnotami kolem 0,8, což je označuje jako vynikající plemeníky, kteří mají v soutěžích úspěšné potomstvo. Také čeští hřebci splnili úroveň pro získání titulu vynikající plemeník a v tabulce 10 lze najít, že hřbec Przedswit XVI-64 v roce 2014 potvrdil kvalitu svého potomstva hodnotou 0,813 a přiblížil se hodnotě holštýnského hřebce 2091 Lancelota – 0,852 z téhož roku.

V drezurních soutěžích byl nejlepším plemeníkem holandský teplokrevník Great Pleasure s hodnotou 0,403 v roce 2011. Čeští hřebci dosáhli maximálně na hodnotu 0,34 a to

2306 Amon s.v. v roce 2005. U ČT hodnoty rapidně klesají, v roce 2014 se v žebříčku ani žádný český zástupce neobjevil. Evropská plemena v roce 2014 zlepšila ASH na 0,5 díky hannoverskému hřebci 5085 Rotsponovi.

Z přílohy č. 13 je patrné, že nejlepší index relativní sportovní hodnoty měl hřelec Contender a to 197,07. Nejúspěšnějším českým plemeníkem byl 2684 Aramis s.v., který dosáhl hodnoty 164,4.

Misař (2011) tvrdí, že počet koní startující v jezdeckých disciplínách se od roku 1996 rapidně zvýšil a to až na dvojnásobek s porovnáním s úrovní v roce 1996. Což je samozřejmě potěšitelné a tento trend by měl být trvalý.

Dle nabídky hřelců pro rok 2015, je patrné že i do budoucna SCHČT počítá se stále se rozšiřující základnou zahraničních hřelců působících v našem chovu. I přesto se český teplokrevník prosadil a hřebci tohoto plemene tvoří 41% koní v seznamu.

Česká sportovní plemena zatím nemohou konkurovat zahraničním, která byla na sportovní výkonnost speciálně šlechtěna několik desítek let. Proto je silicí snahou chovatelů ČT zvýšit sportovní výkonnost importem chovných jedinců zahraničních plemen z významných evropských chovů (Jiskrová, 2014). Tuto situaci potvrzují i výsledky sledování v mé bakalářské práci.

7 Závěr

V chovu českého teplokrevníka se hojně využívají sportovní evropská plemena za účelem zvýšení výkonnosti potomků a zlepšení celkového chovu.

Výsledky dokazují, že za posledních 10 let bylo v chovu nejzastoupenější plemeno český teplokrevník. Jednoznačně nejoblíbenějším hřebcem podle počtu připuštěných klisen za toto období byl 718 Mineral s.v. Důvodem pro četný výběr tohoto hřebce chovateli mohl být nejen jeho dobrý původ a sportovní výsledky, ale hlavně jeho zbarvení, kvalitní exteriér a původ. Stabilní zastoupení v tabulce měla plemena hannoverský a holštýnský kůň, jejichž zástupci patřili k velice vyhledávaným hřebcům. Dále se nám ze zahraničních zemí v zastoupení více jak 10 jedinců objevilo plemeno KWPN, A1/1, bavorský teplokrevník, trakénský kůň a Selle Français.

Také byly sledovány sportovní výsledky z let 2004 - 2014 v parkurových a drezurních soutěžích dle ASH (S) a IRSH u těchto zvolených plemen. V obou hodnotách dosahuje většina hřebců kvalitních výsledků, hodnocení plemeníků je vynikající a produkují nadprůměrné potomstvo. ČT však většinu sledování na stejné či lepší hodnoty než sledovaná evropská plemena nedosáhl.

V parkurových soutěžích dominují hannoverští a holštýnští hřebci, v drezurních plemena s prostornými chody a kvalitní mechanikou pohybu – trakénský kůň, KWPN, bavorský teplokrevník.

Český teplokrevník se stále nedokáže přiblížit výkonností zahraničním plemenům, snahou chovatelů je však tento rozdíl postupně zmenšovat a konkurovat zahraničním chovatelům.

8 Seznam literatury

Alcamo, I. Edward. 1998. Biology Coloring Workbook. 1. Edition. Princeton Review Publishing. 352 p. ISBN: 978-0-679-77884-5.

Bílek, F., 1933. Učebnice obecné zootechniky. 1. díl. Novina. Brno. 518 s.

Bílek, F. 1957. Plemena domácího koně. In Bílek F., Ambrož L., Blažek K., Hartman, K., Keil, H., Král, E., Koubek, E., Lerche, F., Michal. V., Munk, Z., Müller, V., Pernička, J., Píša, A., Procházka, V., Příbyl, E., Richter, L., Řecka, J., Sejkova, J., Steinitz, J. Speciální zootechnika díl 2. – Chov koní. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. s. 13-192

Bowling, A. T. 1996. Horse genetics. Wallingford: CAB International. 200 p. ISBN: 0-85199-101-7.

Černocký, A., Procházka, L., Gregor, D. Zemský hřebčinec Tlumačov. 1. vydání. Ing. Dalibor Gregor, Opava. 152 s. ISBN: 978-80-904692-9-7.

De Steiguer, J. Edward. 2011. Wild Horses of the West: History and Politics of America's Mustangs. The University of Arizona Press. 296 p. ISBN: 978-0-8165-2826-4.

Dušek, J., Hučko, V., Klement, J., Pellarová, A. 1992. Chov koní v Československu. Brázda. Praha. 176 s. ISBN: 80-209-0168-X.

Dušek, J., Misař, D., Müller, Z., Navrátil, J., Rajman, J., Tluchoř, V., Žlumov, P. 2007. Chov koní. 2. vydání. Brázda. Praha. 404 s. ISBN:80-209-0352-6

Dušek, J., Misař, D., Müller, Z., Navrátil, J., Rajman, J., Tluchoř, V., Žlumov, P. 2011. Chov koní. 3. Vydání. Brázda. Praha. 398 s. ISBN: 978-80-209-0388-4.

Edwards, E. H. 1992. Velká kniha o koních. Gemini. Bratislava. 240 s. ISBN: 90-85265-36-2

Evans, J. 1992. Horse breeding and management. Amsterdam: Elsevier science publ. B.V. 417 p. ISBN: 0-444-88282-0

- Jiskrová, I. 1996. Vliv importu zahraničních plemen na zvýšení sportovní výkonnosti českého teplokrevníka. Disertační práce. MZLU Brno. 103 s.
- Jiskrová, I. 2014. Zhodnocení šlechtitelské práce plemene český teplokrevník. In: Aktuální problémy v chovu a šlechtění koní v ČR. 1. vydání. Mendelova univerzita v Brně. Brno. s. 24-34. ISBN: 978-80-7509-151-2.
- Kapitzke, G., 2008. Kůň od A do Z. Brázda. Praha. 416 s. ISBN: 978-80-209-0363-1.
- Lerche, F. 1959. Naše koně. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 313 s.
- Maršálek, M. 2010. Plemenitba v chovu koní. KONĚ 1/2010 - Bulletin chovatelů koní.
- Michal, V. 1971. Užítkovost, výkonnost koně a výkonnostní činitelé, in Michal, V., Bláha, K., Hučko, V. (eds.), Chov koní. SPN Praha. s. 31-35
- Misař, D. 2011. Vývoj chovu koní v Čechách, na Moravě a na Slovensku. Brázda. Praha. 295 s. ISBN: 978-80-209-0383-9.
- Misař, D. Jiskrová, I. 2005. Chov a šlechtění koní. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. Brno. 170 s. ISBN: 80-7157-510-0.
- Navrátil, J. 2007. Základy chovu koní. Ústav zemědělských a potravinářských informací. Praha. 79 s. ISBN: 978-80-7271-186-4
- Novotná, A., Svitáková, A., Vostrý, L. 2014. Předpověď plemenných hodnot pro skokovou výkonnost u teplokrevných koní. Výzkumný ústav živočišné výroby, v.v.i. 11 s. ISBN: 978-80-7403-116-8
- Parker, R. Equine Science. 2013. 4th ed. Cengage Learning. 608 p. ISBN: 978-1-111-13877-6.
- Sixta, V. 2006. Nejvýznamnější plemenici v chovu českého teplokrevníka. 1. vydání. František Lomský – Cavalier Publishing. Jihlava. 160 s. ISBN: 80-239-6795-9.
- Staněk, J. 2014. Plemenní hřebci 1990 – 2010. Brázda. Praha. 192 s. ISBN: 978-80-209-0409-6

8.1 Seznam internetových zdrojů

British Hanoverian Horse Society. Studbook Inspection [online]. [cit. 2015-03-02].

Dostupné z <<http://www.hanoverian-gb.org.uk/Mares/StudbookInspection/tabid/240/Default.aspx>>.

Holsteiner Verband. Der Holsteiner – eine 800 – jährige Geschichte [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z <<http://www.holsteiner-verband.de>>.

KWPN Royal Dutch Sport Horse. About KWPN [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z <<http://www.kwpn.org/kwpn/>>.

Landesverband Bayerischer Pferdezüchter E.V. Zuchtziel [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z <<http://www.bayerns-pferde.de/kaltblut/zucht/zuchtziel>>.

Pejosová, A., Jiskrová, I. 2010. Odhad plemenné hodnoty a možnost jeho využití ve šlechtění českého teplokrevníka [online]. [cit. 2015-03-14]. Dostupné z <<http://www.schct.cz/cz/svaz/odhad-plemenne-hodnoty.html>>.

Stall Wiechmann. Holsteiner Pferde-Herkunft, Eigenschaften, Charakter [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z <<http://www.holsteinerpferde.org/holsteiner-pferde/>>.

Stud-Book Selle Français. Des Origines Prestigieuses [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z <<http://www.sellefrancais.fr/la-race-selle-francais-82-rubrique.html>>.

Svaz chovatelů českého trakéna. Trakénský kůň [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z <<http://www.ceskytraken.cz/>>.

The American Hanoverian Society. What is a Hanoverian? [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z <<http://hanoverian.org/what-is-a-hanoverian/>>.

Trakehner Verband. Zuchtprogramm [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z <<http://www.trakehner-verband.de/pferde/zuchtprogramm/>>.

Trakehners International. The History of the Trakehner Horse [online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z <<http://www.trakehners-international.com/history/index.html> />.

Wilson, D. E., Reeder, D. M. Mammal Species of the World (3rd ed.) [online]. Johns Hopkins University Press. 2005. [cit. 2014-11-22]. Dostupné z <<http://www.departments.bucknell.edu/biology/resources/msw3/browse.asp?s=y&id=14100015>>.

8.2 Ostatní zdroje

Přehledy o sportovních koních 2004. Česká jezdecká federace. 255 s.

Přehledy o sportovních koních 2005. Česká jezdecká federace. 254 s.

Přehledy o sportovních koních 2006. Česká jezdecká federace. 276 s.

Přehledy o sportovních koních 2007. Česká jezdecká federace. 258 s.

Přehledy o sportovních koních 2008. Česká jezdecká federace. 281 s.

Přehledy o sportovních koních 2009. Česká jezdecká federace. 279 s.

Přehledy o sportovních koních 2010. Česká jezdecká federace. 286 s.

Přehledy o sportovních koních 2011. Česká jezdecká federace. 287 s.

Přehledy o sportovních koních 2012. Česká jezdecká federace. 292 s.

Přehledy o sportovních koních 2013. Česká jezdecká federace. 295 s.

Přehledy o sportovních koních 2014. Česká jezdecká federace. 304 s.

SCHČT. 2010. Ročenka 2010. Písek: AP tiskárna. Písek. 126 s.

SCHČT. 2011. Ročenka 2011. Písek: AP tiskárna. Písek. 127 s.

SCHČT. 2013. Ročenka 2013. Písek: AP tiskárna. Písek. 169 s.

SCHČT. 2015. Katalog hřebců působících v PK ČT 2015. Písek: AP tiskárna. Písek. 51 s.

9 Seznam zkratek

A1/1 – Anglický plnokrevník

AP – Akcelerační program

ASH – Absolutní sportovní hodnota

ČR – Česká republika

ČT – Český teplokrevník

HPK – Hlavní plemenná kniha klisen

IRSH – Index relativní sportovní hodnoty

KWPN – Holandský teplokrevník

PH – Plemenná hodnota

PK- Plemenná kniha klisen

PKH – Plemenná kniha hřebců

PPK – Pomocná kniha klisen

RPH – Relativní plemenná hodnota

RSH – Relativní sportovní hodnota

SCHČT – Svaz chovatelů českého teplokrevníka

ŠP – Šlechtitelský program

10 Přílohy

Příloha č. 1 – ASH u evropských sledovaných plemen v parkuru

	Rok	Jméno	Plemeno	ASH	Pořadí v žebříčku
1.	2004	Carthago Z	Holštýnský kůň	0,790	1.
2.	2005	Contender	Holštýnský kůň	0,840	1.
3.	2006	2706 Graf Czech	Hannoverský kůň	0,800	2.
4.	2007	411 Comero	Holštýnský kůň	0,827	1.
5.	2008	Stakkato	Hannoverský kůň	0,854	1.
6.	2009	Contender	Holštýnský kůň	0,803	1.
7.	2010	Colman	Holštýnský kůň	0,833	1.
8.	2011	2702 Lombard	Holštýnský kůň	0,813	1.
9.	2012	535 Latinus	Holštýnský kůň	0,818	1.
10.	2013	Con Air	Holštýnský kůň	0,845	1.
11.	2014	2091 Lancelot	Holštýnský kůň	0,852	1.

Zdroj: Přehledy o sportovních koních 2004-2014

Příloha č. 2 – ASH u ČT v parkuru

	Rok	Jméno	Plemeno	ASH	Pořadí v žebříčku
1.	2004	2684 Aramis s.v.	ČT	0,750	5.
2.	2005	2684 Aramis s.v.	ČT	0,790	5.
3.	2006	2684 Aramis s.v.	ČT	0,800	1.
4.	2007	704 Amio	ČT	0,749	6.
5.	2008	2418 Dietward - 4	ČT	0,758	11.
6.	2009	235 Dietward -7	ČT	0,763	6.
7.	2010	2440 Dietward - 23	ČT	0,717	16.
8.	2011	235 Dietward -7	ČT	0,759	12.
9.	2012	2440 Dietward - 23	ČT	0,808	3.
10.	2013	Przedswit XVI-64	ČT	0,774	19.
11.	2014	Przedswit XVI-64	ČT	0,813	8.

Zdroj: Přehledy o sportovních koních 2004-2014

Příloha č. 3 – ASH u evropských sledovaných plemen v drezuře

	Rok	Jméno	Plemeno	ASH	Pořadí v žebříčku
1.	2004	295 Amoural s.v.	Hannoverský kůň	0,400	1.
2.	2005	295 Amoural s.v.	Hannoverský kůň	0,440	1.
3.	2006	2660 Sargoni	Trakénský kůň	0,400	2.
4.	2007	2660 Sargoni	Trakénský kůň	0,362	1.
5.	2008	Landos	Holštýnský kůň	0,410	1.
6.	2009	724 Puschkin s.v.	Bavorský teplokrevník	0,377	1.
7.	2010	856 Silvio II	KWPN	0,371	1.
8.	2011	Great Pleasure	KWPN	0,403	1.
9.	2012	724 Puschkin s.v.	Bavorský teplokrevník	0,391	1.
10.	2013	2516 Lopez	Hannoverský kůň	0,360	1.
11.	2014	5085 Rotspon	Hannoverský kůň	0,500	1.

Zdroj: Přehledy o sportovních koních 2004-2014

Příloha č. 4 – ASH u ČT v drezuře

	Rok	Jméno	Plemeno	ASH	Pořadí v žebříčku
1.	2004	2306 Amon s.v.	ČT	0,320	4.
2.	2005	2306 Amon s.v.	ČT	0,340	5.
3.	2006	270 Diktant slatiňanský s.v.	ČT	0,440	1.
4.	2007	270 Diktant slatiňanský s.v.	ČT	0,273	8.
5.	2008	718 Mineral s.v.	ČT	0,311	4.
6.	2009	718 Mineral s.v.	ČT	0,354	2.
7.	2010	536 Lopez-17	ČT	0,256	10.
8.	2011	718 Mineral s.v.	ČT	0,381	2.
9.	2012	718 Mineral s.v.	ČT	0,268	9.
10.	2013	718 Mineral s.v.	ČT	0,170	10.
11.	2014	0	ČT	0	0

Zdroj: Přehledy o sportovních koních 2004-2014

Příloha č. 5 – IRSH u evropských sledovaných plemen v parkuru

	Rok	Jméno	Plemeno	IRSH	Pořadí v žebříčku
1.	2004	0	0	0	0
2.	2005	Great Pleasure	KWPN	122,00	1.
3.	2006	2746 Dantes	Hannoverský kůň	118,00	1.
4.	2007	411 Comero	Holštýnský kůň	177,02	1.
5.	2008	Contender	Holštýnský kůň	197,07	1.
6.	2009	Contender	Holštýnský kůň	184,86	1.
7.	2010	Contender	Holštýnský kůň	184,06	1.
8.	2011	Contender	Holštýnský kůň	137,17	1.
9.	2012	Cassini I	Holštýnský kůň	168,66	1.
10.	2013	Calido I	Holštýnský kůň	154,45	1.
11.	2014	Cassini I	Holštýnský kůň	154,07	1.

Zdroj: Přehledy o sportovních koních 2004-2014

Příloha č. 6 – IRSH ČT v parkuru

	Rok	Jméno	Plemeno	IRSH	Pořadí v žebříčku
1.	2004	0	0	0	0
2.	2005	0	0	0	0
3.	2006	718 Mineral s.v.	ČT	92,00	11.
4.	2007	2684 Aramis s.v.	ČT	164,40	3.
5.	2008	2418 Dietward - 4	ČT	97,25	20.
6.	2009	704 Ammio	ČT	119,49	7.
7.	2010	2440 Dietward - 23	ČT	124,37	4.
8.	2011	472 Przedswit XVI - 64	ČT	112,68	13.
9.	2012	2440 Dietward - 23	ČT	145,58	2.
10.	2013	472 Przedswit XVI - 64	ČT	115,04	11.
11.	2014	472 Przedswit XVI - 64	ČT	127,35	4.

Zdroj: Přehledy o sportovních koních 2004-2014

Příloha č. 7

718 Mineral s.v. – český teplokrevník

Zdroj: http://www.schkk.cz/img/picture/189/mineral_tit.jpg

Příloha č. 8

Clind'Or – oldenburský kůň

Zdroj: <http://stajpodbabihorou.websnadno.cz/clindor3.jpg>

Příloha č. 9

472 Przedswit XVI – 64 – český teplokrevník

Zdroj: <http://www.equichannel.cz/data/imgs/00170407m.jpg>

Příloha č. 10

Colman – holštýnský kůň

Zdroj: <http://www.superiorequinesires.com/stallions/colman.shtml>

Příloha č. 11

Contender – holštýnský kůň

Zdroj: <http://www.horsemagazine.com/thm/2010/08/contender/>